

An Inquiry into the Configuration of the Relationship between Islam and Security in the Political Theology of Ayatollah Javadi Amoli Based on Skinner's Method

Ali Aghajani

Assistant Professor, Department of Political Science, Social Sciences Research Institute, Research Institute of Hawzah and University, Qom, Iran. aqajani@rihu.ac.ir

Abstract

The main objective of this research is to explore and precisely and systematically configure the relationship between Islam and security in the political theology of Ayatollah Abdullah Javadi Amoli. Relying on the Qur'anic, philosophical, and jurisprudential foundations of his thought, this article demonstrates that security in Javadi Amoli's intellectual system is not a merely political or military concept, but rather a multi-layered, existential, moral, and theological reality rooted in monotheism (*tawhīd*), justice, rationality, and human dignity. The research seeks to present an alternative and comprehensive approach which, unlike secular and materialist Western approaches, considers security to be the product of human servitude to God and the realization of divine justice. This objective includes explaining the constitutive (*takwīnī*) and legislative (*tashrīṭī*) dimensions of security, examining the role of objective and subjective contexts in the formation of this thought, and presenting a human-centered and divine model for confronting contemporary security crises such as domination-seeking, cultural insecurity, international threats, and challenges arising from secularism. Ultimately, this research highlights the capacity of Javadi Amoli's thought to provide sustainable security at the individual, social, national, international, and civilizational levels, presenting it as an authentic response from within the Islamic tradition to the issues of today's world. The main issue of this research is: What is the position of the relationship between Islam and security in the political theology of Ayatollah Javadi Amoli, and how can this relationship be precisely configured? The central question of the article is: How does Javadi Amoli redefine security, within what ontological, anthropological, and ethical frameworks does he place it, and how does he propose this approach as a divine and human-centered model for solving contemporary security crises? This issue arises because in today's world, Western approaches to security mostly rely on

Cite this article: Aghajani, A. (2025). An Inquiry into the Configuration of the Relationship between Islam and Security in the Political Theology of Ayatollah Javadi Amoli Based on Skinner's Method. *Political science*, 28(4), p. 25-54. <https://doi.org/10.22081/psq.2026.72763.3039>

Received: 2025-06-20

Revised: 2025-09-02

Accepted: 2025-09-23

Published online: 2025-12-26

Type of article: Research Article

Publisher: Baqr al-Olum University

©2025/authors retain the copyright and full publishing rights

power, national interests, social contracts, or discursive mechanisms, and have often been ineffective in establishing sustainable and comprehensive human security. In contrast, Islamic thought, drawing on revelatory and rational sources, has the capacity to redefine security as a divine blessing, a fundamental norm, and a multi-dimensional concept. The research seeks to answer the question: With what conceptual and methodological tools does Javadi Amoli extract security from its reductive secular state, connecting it to servitude, justice, piety, and divine guardianship (*wilāyah*), in order to present a peace-building and justice-oriented model for human societies? This research employs Quentin Skinner's intentionalist hermeneutic method; a composite and moderate approach that pays simultaneous attention to text and context, and by focusing on the author's intention, the contexts of the production of thought, and his purpose in articulating his ideas, enables a deep and historical understanding of concepts. Skinner's method was implemented in four main stages: 1. Examination of objective contexts: including the social, historical, and cultural conditions of Javadi Amoli's life, such as his family environment in Amol, his education in the Islamic seminaries of Amol, Tehran, and Qom, his influence from prominent teachers, his participation in revolutionary struggles, and his responsibilities after the revolution; 2. Analysis of subjective contexts: including his beliefs, concerns, and intellectual system, such as transcendent theosophy (*al-hikmat al-muta'aliya*), comprehensive jurisprudential understanding (*tafaquh*), Qur'anic exegesis by the Qur'an (*tafsir al-Qur'an bi-l-Qur'an*), and critical engagement with rival intellectual currents (humanism, liberalism, secularism, pluralism, etc.); 3. Identification of the discursive norms of the era: including Qur'anic concepts of security (*amn, silm, shulh, sakina*) and prevailing Western and Islamic theories of security; 4. Examination of interventions and innovations: including redefinition, critique, and transformation of the concept of security within a monotheistic framework and the introduction of new conceptual interventions. This methodology, utilizing comparative diagrams and systematic analysis, has enabled the precise reconstruction of Javadi Amoli's intention and intellectual system, transforming the analysis from an abstract state to a contextualized and historical one. The research findings show that Ayatollah Javadi Amoli explains security as a divine blessing, the most pleasant individual and social blessing, and a fundamental norm in the Islamic system, the realization of which is a necessary condition for the flourishing of other blessings. He divides security into two types:

- **Constitutive Security:** Rooted in creation, human nature (*fiṭra*), and the monotheistic system of existence;

- **Legislative Security:** Resulting from divine laws, such as retribution (*qiṣās*), corporal punishments (*hudūd*), forbidding wrong (*nahy 'an al-munkar*), and the establishment of justice.

In his view, the origin of insecurity is domination-seeking, oppression, material accumulation, and distance from monotheism. The original principle of Islam is peace and peaceful coexistence, and jihad is purely defensive, used to protect the oppressed and remove sedition. Security in this approach has multiple levels:

- 1) **Individual level:** Piety (*taqwā*) and the internal guardian (the inner police);

- 2) **Social level:** Respecting the rights of others, even non-belligerent non-Muslims, justice, and preventing the violation of rights;

3) National level: Guardianship of the Jurist (*Wilāyat al-Faqīh*), establishing divine limits, preserving unity and national security as the main goal of the Islamic government;

4) International level: Adherence to covenants, the right of asylum, not aggressing against peaceful unbelievers (based on Qur'an 4:90 and 9:6), and peaceful coexistence;

5) Civilizational level: Realization of the complete model of security in the era of the appearance (*zuhūr*) with Mahdist justice, in which enmities turn into friendship and insecurity into comprehensive security.

The objective contexts of Javadi Amoli's life (from Amol to Qom and revolutionary developments) and the subjective contexts (transcendent theosophy, critique of secularism and rival currents) have reinforced this monotheistic, ethical, and comprehensive approach. In comparison with Western theories that base security mostly on power or social contract, Javadi Amoli's approach sees security as the product of servitude, divine justice, and human dignity, linking it to Islamic ontology, anthropology, and epistemology. The main innovation of this research is the precise application of Skinner's four-stage method to clarify the contextual relationships and conceptual interventions of Javadi Amoli. In conclusion, security in the political theology of Ayatollah Javadi Amoli is the profound product of human servitude to God, divine justice, and human dignity. This thought, by reinterpreting the concepts of security, jihad, peace, and law within a monotheistic framework, negates secular reductionism and presents a sustainable, peace-building, and justice-oriented approach capable of responding to the security challenges of the contemporary world. *Wilāyat al-Faqīh*, the implementation of Sharia rulings, rationality coupled with courage, adherence to human covenants, and emphasis on the internal guardian are among the key pillars of this sustainable security. The present research shows that Javadi Amoli's thought introduces Islam as a security-building and civilization-building religion, whose ultimate goal is the construction of a world free from oppression, domination-seeking, and insecurity. This approach possesses significant capacities for civilizational dialogue and the provision of just security at the global level, and represents a human-centered and divine model for the present age.

Keywords: Islam and Security, Political Theology, Javadi Amoli, Skinner's Hermeneutics, Just and Peace-building Security.

کاوشی در صورت‌بندی رابطه اسلام و امنیت در کلام سیاسی آیت‌الله جوادی آملی بر پایه روش اسکینر

علی آقاجانی

استادیار، گروه علوم سیاسی، پژوهشگاه علوم اجتماعی، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، قم، ایران. aqajani@rihu.ac.ir

چکیده

هدف اصلی این پژوهش، کاوش و صورت‌بندی دقیق و نظام‌مند رابطه اسلام و امنیت در کلام سیاسی آیت‌الله عبدالله جوادی آملی است. این مقاله با تکیه بر مبانی قرآنی، فلسفی و فقهی اندیشه ایشان، نشان می‌دهد که امنیت در منظومه فکری جوادی آملی نه یک مفهوم صرفاً سیاسی یا نظامی، بلکه حقیقتی چندلایه، وجودی، اخلاقی و الهیاتی است که در توحید، عدالت، عقلانیت و کرامت انسانی ریشه دارد. پژوهش می‌کوشد رهیافتی بدیل و جامع ارائه دهد که بر خلاف رویکردهای سکولار و مادی‌گرای غربی، امنیت را محصول عبودیت انسان در برابر خداوند و تحقق عدالت الهی بداند. این هدف شامل تبیین ابعاد تکوینی و تشریحی امنیت، بررسی نقش زمینه‌های عینی و ذهنی در شکل‌گیری این اندیشه و ارائه الگویی انسان‌محور و الهی برای مواجهه با بحران‌های امنیتی معاصر مانند سلطه‌طلبی، ناامنی فرهنگی، تهدیدهای بین‌المللی و چالش‌های ناشی از سکولاریسم است. در نهایت این پژوهش ظرفیت اندیشه جوادی آملی را برای تأمین امنیت پایدار در سطوح فردی، اجتماعی، ملی، بین‌المللی و تمدنی برجسته می‌سازد و آن را پاسخی اصیل از درون سنت اسلامی برای مسائل جهان امروز معرفی می‌کند. مسئله اصلی پژوهش این است که رابطه اسلام و امنیت در کلام سیاسی آیت‌الله جوادی آملی چه جایگاهی دارد و چگونه می‌توان این رابطه را به طور دقیق صورت‌بندی کرد؟ پرسش محوری مقاله این است که جوادی آملی امنیت را چگونه بازتعریف می‌کند، آن را در چه چارچوب‌های هستی‌شناختی، انسان‌شناختی و اخلاقی قرار می‌دهد و چگونه این رهیافت را به مثابه الگویی الهی و انسان‌محور برای حل بحران‌های امنیتی معاصر پیشنهاد می‌کند. این مسئله از آنجا ناشی می‌شود که در دنیای امروز، رویکردهای غربی امنیت بیشتر بر قدرت، منافع ملی، قراردادهای اجتماعی یا سازوکارهای گفت‌وگویی تکیه دارند و اغلب در ایجاد امنیت پایدار و فراگیر انسانی ناکارآمد بوده‌اند. در مقابل، اندیشه اسلامی با بهره‌گیری از منابع وحیانی و عقلانی، ظرفیت بازتعریف امنیت را به عنوان نعمتی الهی، هنجاری بنیادین و چندبعدی دارد. پژوهش به دنبال پاسخ به این پرسش است که جوادی آملی با چه ابزارهای مفهومی و روش‌شناختی، امنیت را از حالت تقلیل‌گرایانه سکولار خارج کرده، آن را به عبودیت، عدالت، تقوا و ولایت الهی پیوند می‌زند تا الگویی صلح‌ساز و عدالت‌محور برای جوامع بشری ارائه دهد. این پژوهش از روش هرمنوتیک قصدگرای کوننتین اسکینر بهره گرفته است؛ رویکردی ترکیبی و میان‌مایه که همزمان به متن و زمینه توجه دارد و با تمرکز بر تئیت مؤلف، زمینه‌های تولید اندیشه و هدف او از بیان کلام، امکان فهم

استاد به این مقاله: آقاجانی، علی (۱۴۰۴). کاوشی در صورت‌بندی رابطه اسلام و امنیت در کلام سیاسی آیت‌الله جوادی آملی بر پایه روش اسکینر. علوم

سیاسی، ۲۸(۴): ۲۵-۵۴. <https://doi.org/10.22081/psq.2026.72763.3039>

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۳/۳۰؛ تاریخ اصلاح: ۱۴۰۴/۰۶/۱۱؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۷/۰۱؛ تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۱۰/۰۵

©/۱۴۰۴ نویسنده‌گان دارنده حق مؤلف مقاله خود بدون محدودیت هستند. نوع مقاله: پژوهشی. ناشر: دانشگاه باقرالعلوم (ع)

عمیق و تاریخی مفاهیم را فراهم می‌آورد. روش اسکینر در چهار مرحله اصلی اجرا شده است:

۱. **بررسی زمینه‌های عینی:** شامل شرایط اجتماعی، تاریخی و فرهنگی زندگی جوادی‌آملی مانند محیط خانوادگی در آمل، تحصیل در حوزه‌های علمیه آمل، تهران و قم، تأثیرپذیری از استادان برجسته، مشارکت در مبارزات انقلابی و مسئولیت‌های پس از انقلاب؛

۲. **تحلیل زمینه‌های ذهنی:** شامل باورها، دغدغه‌ها و منظومه فکری ایشان مانند حکمت متعالیه، تفقه جامع، تفسیر قرآن به قرآن و مواجهه انتقادی با جریان‌های فکری رقیب (اومانیسم، لیبرالیسم، سکولاریسم، پلورالیسم و غیره)؛

۳. **شناسایی هنجارهای گفتارمانی زمانه:** شامل مفاهیم قرآنی امنیت (آمن، سلم، صلح، سکینه) و نظریه‌های رایج غربی و اسلامی امنیت؛

۴. **بررسی تصرفات و نوآوری‌ها:** شامل بازتعریف، نقد و تحوّل مفهوم امنیت در چارچوب توحیدی و ارائه مداخلات مفهومی جدید.

این روش‌شناسی با بهره‌گیری از نمودارهای تطبیقی و تحلیل نظام‌مند، امکان بازسازی دقیق تبّات و منظومه فکری جوادی‌آملی را فراهم کرده، تحلیل را از حالت انتزاعی به صورت زمینه‌مند و تاریخی تبدیل کرده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که آیت‌الله جوادی‌آملی امنیت را به عنوان نعمتی الهی، دلپذیرترین نعمت فردی و اجتماعی و هنجاری بنیادین در نظام اسلامی تبیین می‌کند که تحقق آن شرط لازم برای شکوفایی دیگر برکات است. ایشان امنیت را به دو قسم تقسیم می‌کنند:

- **امنیت تکوینی:** ریشه‌دار در خلقت، فطرت انسانی و نظام توحیدی هستی؛

- **امنیت تشریحی:** حاصل از قوانین الهی؛ مانند قصاص، حدود، نهی از منکر و اقامه عدالت. خاستگاه ناامنی در نگاه ایشان سلطه‌طلبی، ستمگری، نکاتر مادی و دوری از توحید است. اصل اصیل اسلام صلح و زیست مسالمت‌آمیز است و جهاد صرفاً جنبه دفاعی دارد و برای حمایت از مستضعفان و رفع فتنه به کار می‌رود. امنیت در این رهیافت، سطوح متعددی دارد:

۱. **سطح فردی:** تقوا و پاسبان درونی (پلیس باطنی)؛

۲. **سطح اجتماعی:** رعایت حقوق دیگران حتی غیرمسلمانان غیرحربی، عدالت و جلوگیری از تضییع حقوق؛

۳. **سطح ملی:** ولایت فقیه، اقامه حدود الهی، حفظ وحدت و امنیت ملی به عنوان هدف اصلی حکومت اسلامی؛

۴. **سطح بین‌المللی:** رعایت میثاق‌ها، حق پناهندگی، تعرض نکردن به کافران مسالمت‌جو (بر اساس آیات نساء: ۹۰

و توبه: ۶) و زیست مسالمت‌آمیز؛

۵. **سطح تمدنی:** تحقق الگوی کامل امنیت در عصر ظهور با عدالت مهدوی که در آن دشمنی‌ها به دوستی و ناامنی

به امنیت فراگیر تبدیل می‌شود.

زمینه‌های عینی زندگی جوادی‌آملی (از آمل تا قم و تحولات انقلابی) و زمینه‌های ذهنی (حکمت متعالیه، نقد سکولاریسم و جریان‌های رقیب) این رهیافت توحیدمحور، اخلاقی و فراگیر را تقویت کرده‌اند. در مقایسه با نظریه‌های غربی که امنیت را بیشتر بر قدرت یا قرارداد اجتماعی استوار می‌کنند، رویکرد جوادی‌آملی به امنیت را محصول عبودیت، عدالت الهی و کرامت انسانی می‌بیند و آن را به هستی‌شناسی، انسان‌شناسی و معرفت‌شناسی اسلامی پیوند می‌زند. نوآوری اصلی پژوهش، کاربرد دقیق روش چهارمرحله‌ای اسکینر برای روشن کردن روابط زمینه‌ای و تصرفات مفهومی جوادی‌آملی است. در نتیجه امنیت در کلام سیاسی آیت‌الله جوادی‌آملی محصول عمیق عبودیت انسان نسبت به خداوند، عدالت الهی و کرامت انسانی است. این اندیشه با بازخوانی مفاهیم امنیت، جهاد، صلح و قانون در چارچوب توحیدی، تقلیل‌گرایی سکولار را نفی می‌کند و رهیافتی پایدار، صلح‌ساز و عدالت‌محور ارائه می‌دهد که توان پاسخ‌گویی

به چالش‌های امنیتی جهان معاصر را دارد. ولایت فقیه، اجرای احکام شریعت، عقلانیت همراه با شجاعت، رعایت میثاق‌های انسانی و تأکید بر پاسبان درونی (تقوا) از ارکان کلیدی این امنیت پایدار هستند. پژوهش حاضر نشان می‌دهد که اندیشه جواد آملی اسلام را به عنوان دینی امنیت‌ساز و تمدن‌ساز معرفی می‌کند که هدف نهایی آن ساخت جهانی عاری از ظلم، سلطه‌طلبی و ناامنی است. این رهیافت ظرفیت‌های مهمی برای گفتگوی تمدنی و تأمین امنیت عادلانه در سطح جهانی دارد و الگویی انسان‌محور و الهی برای عصر حاضر به شمار می‌رود.

کلیدواژه‌ها: اسلام و امنیت، کلام سیاسی، جواد آملی، هرمنوتیک اسکینر، امنیت عادلانه و صلح‌ساز.

۱. مقدمه

امنیت به عنوان یکی از بنیادی‌ترین نیازهای انسانی و اجتماعی، همواره در کانون توجه اندیشه‌های سیاسی، فلسفی و دینی قرار داشته است. در جهان معاصر، مفهوم امنیت نه تنها به ابعاد نظامی و سیاسی محدود نمی‌شود، بلکه حوزه‌هایی چون امنیت فرهنگی، اخلاقی، اجتماعی و حتی معنوی را نیز در بر می‌گیرد. در این میان، اندیشه اسلامی با برخورداری از منابع غنی وحیانی و عقلانی، ظرفیت ویژه‌ای برای بازخوانی و بازتعریف مفهوم امنیت در پرتو آموزه‌های توحیدی و اخلاقی دارد. یکی از برجسته‌ترین متفکران معاصر که به طور نظام‌مند به تبیین رابطه اسلام و امنیت پرداخته، آیت‌الله عبدالله جوادی آملی است. وی با بهره‌گیری از مبانی قرآنی، فلسفی و کلامی، کوشیده است تا امنیت را نه صرفاً به عنوان یک وضعیت بیرونی، بلکه به مثابه یک حقیقت وجودی و اخلاقی در منظومه هستی‌شناسی اسلامی فهم کند. در نگاه او، امنیت حقیقی زمانی تحقق می‌یابد که انسان در نسبت با خداوند، خویشتن، جامعه و طبیعت به تعادل، عدالت و آرامش برسد؛ و این امر تنها در سایه ایمان، عقلانیت و عدالت ممکن است. جوادی آملی با نقد رویکردهای سکولار به امنیت، بر آن است که هرگونه امنیت پایدار باید بر پایه توحید، عدالت و کرامت انسانی بنا شود. از این منظر، امنیت نه محصول قدرت صرف، بلکه نتیجه تحقق ارزش‌های الهی در عرصه فردی و اجتماعی است. وی همچنین با تأکید بر نقش دین در تأمین امنیت، به ویژه در جوامع اسلامی، بر آن است که شریعت اسلامی با ارائه نظام حقوقی، اخلاقی و اجتماعی منسجم، می‌تواند زمینه‌ساز امنیتی فراگیر و انسانی باشد. کلام سیاسی جوادی آملی از چند جهت اهمیت دارد: نخست، تنوع و تکثر آثار وی در اضلاع مختلف این حوزه؛ دوم، تلاش برای بازتعریف مفاهیم سیاسی در چارچوب الهیاتی و اخلاقی اسلام؛ و سوم، اهتمام به پیوند میان سنت و زمانه در تحلیل مسائل اجتماعی و سیاسی؛ از این رو بررسی دیدگاه‌های وی درباره رابطه اسلام و امنیت، اهمیتی مضاعف می‌یابد. در این راستا، پرسش اصلی پژوهش چنین صورت‌بندی می‌شود: رابطه اسلام و امنیت در کلام سیاسی جوادی آملی چه جایگاهی دارد؛ ایشان چگونه آن را بازتعریف می‌کند و چگونه می‌توان آن را به مثابه رهیافتی انسان‌محور و الهی برای مواجهه با بحران‌های امنیتی معاصر بازخوانی کرد؟ فرضیه پژوهش بر این مبنا استوار است که اندیشه جوادی آملی با تکیه بر مبانی قرآنی، عقلانی و کلامی، رهیافتی بدیل از امنیت ارائه می‌دهد که بر خلاف رویکردهای سکولار، بر توحید، عدالت، عقلانیت و کرامت انسانی مبتنی است و قابلیت پاسخ‌گویی به چالش‌های امنیتی جهان امروز را دارد.

برای بررسی این فرضیه، روش پژوهش مبتنی بر هرمنوتیک مفهومی و زمینه‌گرایی کونتیناسکیور است که بر بازسازی معنای مفاهیم در بستر تاریخی و گفتمانی تمرکز دارد (Skinner, 2002, Vol. 1, pp. 57-89). این روش با تمرکز بر بازسازی معنای مفاهیم در بستر تاریخی، گفتمانی و هدف‌مند گوینده، امکان فهم دقیق‌تر از مقاصد و زمینه‌های صدور کلام جوادی آملی را فراهم می‌سازد. با هرمنوتیک مفهومی و

زمینه‌گرا در این چارچوب، تلاش خواهد شد تا مفاهیم کلیدی همچون «امنیت» در آثار جوادی آملی، نه به صورت انتزاعی، بلکه در نسبت با زمینه‌های فکری، اجتماعی و الهیتی ایشان تحلیل شوند؛ تحلیلی که هم به فهم دقیق‌تر از منظومه فکری وی کمک می‌کند و هم امکان مقایسه‌ای انتقادی با نظریه‌های رایج امنیت در جهان غرب را فراهم می‌سازد.

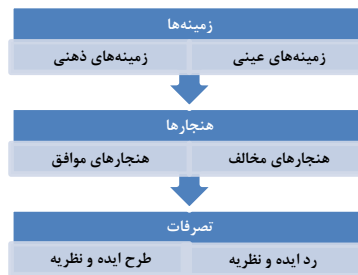
۲. پیشینه تحقیق

تاکنون پژوهشی مستقل و مستقیم درباره رابطه اسلام و امنیت در کلام سیاسی آیت‌الله جوادی آملی انجام نشده و این پژوهش نخستین اثر با این عنوان و محتواست. درباره اندیشه سیاسی کلی ایشان آثاری وجود دارد و در برخی پژوهش‌های مرتبط با اندیشه سیاسی حوزه علمیه یا پس از انقلاب نیز به ابعاد محیطی کلام سیاسی جوادی آملی اشاره شده است. از مهم‌ترین آثار منتشر شده می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: کتاب سیری در اندیشه سیاسی آیت‌الله عبدالله جوادی آملی (منصورنژاد، ۱۳۹۰)؛ پایان‌نامه‌ها: بررسی مباحث کلام اجتماعی آیت‌الله جوادی آملی (امیری، ۱۳۹۱)؛ اندیشه سیاسی آیت‌الله جوادی آملی (مجتبی‌زاده، ۱۳۸۹)؛ اقتضانات حضور عقل برهانی در معرفت سیاسی جوادی آملی (علویان و زارع‌پور، ۱۳۹۷)؛ همگرایی عقل و سیاست در حکمت متعالیه جوادی آملی بر اساس هرمنوتیک اندیشه‌شناسانه اسکینر (عباس‌تبار و زارع‌پور نقیعی، ۱۳۹۸)؛ تحلیل انتقادی مبانی نظریه آزادی آیزابا برلین با تأکید بر آرای علامه جوادی آملی (نادری، ۱۴۰۰). هیچ‌کدام از این آثار به طور مستقیم به متغیر وابسته پژوهش (امنیت) و تأثیر اندیشه‌های مخالف نپرداخته‌اند. در حوزه امنیت در اسلام آثار متعددی وجود دارد (مانند اخوان کاظمی، ۱۳۸۶؛ بیات و طالبی، ۱۴۰۱؛ افتخاری و دیگران، ۱۳۸۵؛ لکزایی، ۱۳۹۸ و ۱۳۹۴). اما پژوهش‌های مهم مرتبط با امنیت در اندیشه آیت‌الله جوادی آملی بیشتر شامل آثار ذیل است: دلالت‌های امنیتی انسان‌شناسی آیت‌الله جوادی آملی (لکزایی، ۱۳۹۱)؛ بررسی ابعاد اخلاقی امنیت بین‌الملل در سه سطح (جهان اسلام، ادیان توحیدی، جهان بشری) با استفاده از نظریه «توحش طبیعی و تمدن فطری انسان». بررسی ابعاد اخلاقی امنیت بین‌الملل از منظر علامه جوادی آملی (لکزایی، ۱۳۹۳ ب). امنیت از دیدگاه آیت‌الله جوادی آملی (لکزایی، ۱۳۹۰)؛ تحلیل امنیت به عنوان امر حادث با چهار علت و مقایسه با امنیت متعارف. کاربردهای امنیتی انسان‌شناسی حکمت متعالیه (لکزایی، ۱۳۸۹ ب). این پیشینه نشانگر لزوم تحلیل هرمنوتیکی است.

نوآوری اصلی پژوهش حاضر، کاربرد روش هرمنوتیک قصدگرای اسکینر در چهار مرحله (زمینه‌های عینی، ذهنی، هنجارهای مرسوم و تصرف اندیشمند) و برقراری نسبت مؤثر میان آنها با رهیافت جوادی آملی است که اشتراکات و افتراقات دیدگاه وی با دیگر رهیافت‌ها را روشن می‌سازد؛ موضوعی که در آثار پیشین دیده نشده است.

۳. روش تحقیق

پژوهش حاضر، به منظور تحلیل مفهوم امنیت در اندیشه سیاسی آیت‌الله جوادی آملی، از روش هرمنوتیک قصدگرای کوئنتین اسکینر (متولد ۱۹۴۰) بهره می‌گیرد. این روش که در میانه طیف رویکردهای متن‌محور^۱ و زمینه‌محور^۲ قرار دارد، با برخی تنظیمات متناسب با موضوع، برای دستیابی به فهم دقیق‌تر مفاهیم سیاسی به کار گرفته شده است. اسکینر با تأکید بر نیت مؤلف^۳ و زمینه‌های فکری، زبانی و اجتماعی، امکان تحلیل تاریخی و مفهومی اندیشه‌ها را فراهم می‌سازد (اسکینر، ۱۳۹۳؛ جاوید، ۱۳۹۳). در این چارچوب، متغیر ثابت پژوهش، محیط فکری، ذهنی، علمی و اجتماعی اندیشمند و میزان تعامل او با دانش‌های مختلف است که در شکل‌گیری دیدگاه‌های او از جمله مفهوم امنیت نقش تعیین‌کننده دارد. این مبنا با اصول بنیادین هرمنوتیک همخوانی دارد؛ روشی که برای پیشگیری از سوءتفسیر باید نظام‌مند به کار رود (بلخاری قهی، ۱۳۸۲؛ پالمر، ۱۳۹۰). شلایر ماخر^۴ نیز آن را ابزاری ضروری برای کشف نیت واقعی مؤلف می‌داند. این روش پیش‌تر در برخی پژوهش‌های مرتبط با اندیشه جوادی آملی نیز استفاده شده است (عباس تبار و زارع‌پور نقیسی، ۱۳۹۸). اسکینر بر دو مؤلفه کلیدی تمرکز دارد: ۱. معنای مورد نظر متفکر (قابل بازسازی از آثار و بیانات)؛ ۲. نیتی که او از تولید متن دنبال می‌کرده است. کشف دقیق قصد نیازمند توجه به مجادلات فکری و فضای مفهومی زمانه است (اسکینر، ۱۳۹۳؛ جاوید، ۱۳۹۳). روش اسکینر در چهار مرحله ساخت‌یافته اجرا می‌شود: الف) زمینه‌های عینی؛ شرایط اجتماعی، سیاسی، تاریخی و فرهنگی زمانه؛ ب) زمینه‌های ذهنی؛ باورها، دغدغه‌ها و منظومه فکری مؤلف؛ ج) هنجارهای مرسوم؛ قواعد و مفاهیم رایج در گفتمان زمانه؛ د) تصرف اندیشمند در هنجارها؛ بازتعریف، نقد یا تحول بخشی مؤلف.

نمودار ۱ - مراحل روش هرمنوتیک قصدگرای اسکینر در پژوهش

1. Textualism
2. Contextualism
3. Authorial intention
4. Schleiermacher

در این روش‌شناسی، متن از ابژه‌ای مستقل به وابسته به سوژه مؤلف تبدیل می‌شود و زمینه‌های اجتماعی برای درک انگیزه‌ها و اهداف عملی او اهمیت حیاتی دارد (اسکینر، ۱۳۹۳). در پژوهش حاضر، این چهار مرحله برای فهم و بازسازی اندیشه جواد آملی درباره مفهوم امنیت اسلامی به کار گرفته می‌شود؛ اندیشه‌ای که در تعامل پویا با منابع قرآنی، سنت فلسفی-کلامی اسلامی و چالش‌های معاصر شکل گرفته و پاسخی اصیل ارائه کرده است. این رویکرد هم عمق تاریخی و مفهومی اندیشه را آشکار می‌سازد و هم امکان کاربرد آن در شرایط کنونی را فراهم می‌سازد.

۴. زمینه‌های عینی و ذهنی

۴-۱. زمینه‌های عینی امنیت در کلام سیاسی جواد آملی

در چارچوب هرمنوتیک قصدگرای کونتین اسکینر، زمینه‌های عینی به عنوان عناصر محیطی، تاریخی و اجتماعی مؤثر بر تکوین اندیشه متفکر، نقشی بنیادین در فهم نیت و منظومه فکری او ایفا می‌کنند (Skinner, 2002, Vol. 1, pp. 57-89). در تحلیل اندیشه امنیتی آیت‌الله جواد آملی، این زمینه‌ها نه تنها در شکل‌گیری مفاهیم کلیدی مانند امنیت، بلکه در جهت‌گیری‌های نظری و کنش‌های اجتماعی وی تأثیرگذار بوده‌اند. زمینه‌های عینی، رهیافت امنیت وی را از یک مفهوم انتزاعی به الگویی عملی و مرتبط با واقعیت‌های اجتماعی تبدیل می‌کنند؛ جایی که تجربیات شخصی و تاریخی (مانند مبارزات انقلابی) امنیت را به عنوان مقاومتی در برابر سلطه و تهدیدهای خارجی تبیین می‌کنند. این زمینه‌ها با مبانی ذهنی (مانند حکمت متعالیه) و هنجارهای مرسوم (مانند مفاهیم قرآنی امن و صلح) پیوند خورده و الگوی توحیدمحور و عدالت‌محور جواد آملی را تقویت می‌سازند؛ برای مثال محیط‌های زندگی وی در آمل و قم، امنیت فرهنگی و معرفتی را به عنوان نعمتی الهی برجسته می‌کنند؛ درحالی‌که تحولات سیاسی پس از انقلاب، آن را به ابزاری برای حفظ وحدت ملی و بین‌المللی تبدیل می‌نمایند (نصری اشرفی، ۱۳۹۹، ج. ۳، ص. ۴۰).

۱. محیط خانوادگی و ریشه‌های کلامی: محیط خانوادگی جواد آملی، نخستین بستر شکل‌گیری شخصیت علمی و گرایش‌های کلامی اوست و مستقیم بر تبیین امنیت به عنوان نعمتی الهی تأثیر گذاشته است. تولد وی در سال ۱۳۱۲ در آمل، پس از نذر والدین برای امام رضا(ع) و تعلق خانوادگی به سنت‌های علمی و دینی، زمینه‌ای عینی برای پیوند با مفاهیم دینی و الهیاتی فراهم آورد (جواد آملی، ۱۳۸۷/الف، ص. ۲۱). علاقه پدر بزرگش، ملا فتح‌الله آملی، به علم کلام و وقف کتاب‌گوهر مراد لاهیجی و حضور چهره‌هایی چون میرزا احمد درکایی (از شاگردان آخوند خراسانی)، نشان‌بستری است که مفاهیم عقلانی و کلامی در آن پرورش یافته‌اند (جواد آملی، ۱۳۸۷/الف، صص. ۲۰، ۲۳). این پیوندهای خانوادگی، زمینه‌ساز گرایش جواد آملی به مفاهیم بنیادین امنیت دینی، عقلانیت الهی و دفاع

از ایمان در برابر تهدیدهای فکری و اجتماعی بوده‌اند؛ به گونه‌ای که امنیت را نه صرفاً وضعیت بیرونی، بلکه پاسبانی درونی از کرامت انسانی می‌بیند (جوادی‌آملی، ۱۳۸۶، صص. ۴۵-۵۰).

۲. محیط جغرافیایی و فرهنگی آمل: شهر آمل، به عنوان زادگاه و نخستین محیط علمی جوادی‌آملی، با پیشینه‌ای غنی در فرهیختگی و تحولات اجتماعی، نقش مهمی در تکوین اندیشه امنیتی او دارد. آمل در دوره‌های تاریخی مانند عصر زیاریان و علویان، مرکز تحولات سیاسی و مذهبی بوده و این سابقه، در ذهن جوادی‌آملی به عنوان نماد مقاومت، هویت دینی و امنیت فرهنگی نقش بسته است (نصری اشرفی، ۱۳۹۹، ج. ۳، ص. ۴۰؛ یزدان‌پناه لموکی، ۱۳۸۷، ج. ۳، ص. ۱۵۰). تحصیل در حوزه علمیه آمل، به‌ویژه نزد آیت‌الله ابوالقاسم فرسیو و آقاضیاء آملی، آغازگر آشنایی وی با تفسیر، حدیث و علوم عقلی بود؛ علمی که در اندیشه امنیتی وی، به مثابه ابزار دفاع از دین و عقلانیت اسلامی، جایگاهی محوری دارند (جوادی‌آملی، ۱۳۸۷ الف، ص. ۲۳، ۳۸). این محیط، امنیت را در پیوند با هویت محلی و مقاومت فرهنگی تبیین می‌کند و الگوی جوادی‌آملی را برای مقابله با تهدیدهای سکولار (مانند نفوذ غربی) عملیاتی می‌سازد.

۳. تهران: تنوع فکری و مواجهه با چالش‌های اجتماعی: دوره تحصیل در تهران (دهه‌های ۱۳۳۰-۱۳۴۰)، مرحله‌ای از مواجهه جوادی‌آملی با تنوع فکری، تضادهای اجتماعی و چالش‌های نوپدید است که امنیت اجتماعی را به عنوان پاسخی به بحران‌های مدرن برجسته می‌کند. حضور در مدرسه مروی و بهره‌گیری از اساتیدی چون محمدتقی آملی، شعرانی، الهی قمشه‌ای و فاضل‌تونی، موجب تعمیق اندیشه‌های کلامی و فلسفی او شد (جوادی‌آملی، ۱۳۸۷ الف، صص. ۵۶-۶۰). این تجربه، نظریه امنیت وی را با واقعیت‌های شهری و فرهنگی تهران پیوند زد و بر نقد رویکردهای سکولار (مانند لیبرالیسم) به امنیت تأکید می‌ورزد؛ جایی که امنیت را فراتر از قرارداد اجتماعی، به عدالت الهی مرتبط می‌سازد (Waltz, 1979, pp. 88-93؛ جوادی‌آملی، ۱۳۸۴ ب، ص. ۱۵۴).

۴. قم: بلوغ نظری و پیوند با امنیت اجتماعی: قم، آخرین و مهم‌ترین محیط علمی جوادی‌آملی (از دهه ۱۳۴۰)، محل بلوغ نظری و تعمیق اندیشه‌های امنیتی اوست. شاگردی علامه طباطبایی در جلسات خصوصی تفسیر و فلسفه و آشنایی با امام خمینی (ره)، موجب شکل‌گیری منظومه‌ای از امنیت اجتماعی، سیاسی و معرفتی در ذهن او شد (جوادی‌آملی، ۱۳۸۶ الف، ج. ۶، ص. ۴۱۷؛ جوادی‌آملی، ۱۳۸۷ الف، ص. ۱۲۷). حلقه فقهی محقق داماد نیز در تقویت بنیان‌های فقهی امنیت اسلامی در اندیشه وی نقش آفرین بود (جوادی‌آملی، ۱۳۸۷ الف، ص. ۱۳۷). قم به عنوان مرکز مقاومت انقلابی، امنیت را به عنوان ولایت فقیه و حفظ وحدت ملی تبیین می‌کند و الگوی جوادی‌آملی را برای بحران‌های معاصر (مانند تهدیدهای منطقه‌ای) کاربردی می‌سازد.

۵. نقش استادان در تکوین اندیشه امنیتی: اساتید جوادی‌آملی، با انتقال مفاهیم اخلاقی، عقلانی و

● حکمت متعالیه: عقلانیت الهی و امنیت هستی‌شناختی

از منظر جوادی آملی، حکمت متعالیه رئیس همه علوم است و جمع سالمی از کلام، فلسفه و عرفان را در خود دارد (جوادی آملی، ۱۳۸۳ الف، ص. ۱۳). این نگرش، بستری برای تبیین امنیت هستی‌شناختی و مشروعیت سیاسی فراهم می‌آورد. تأکید بر تشکیک وجود، عقل سراج و ولایت شرع، موجب می‌شود که مشروعیت سیاسی از شارع نشئت گیرد (جوادی آملی، ۱۳۸۶ ج، ص. ۴۷) و مقبولیت از مردم؛ قانونی که فاقد پیوند با شرع باشد، جسدی بی‌روح تلقی می‌شود (جوادی آملی، ۱۳۸۸ د، ج. ۳، ص. ۳۹-۴۰؛ ۱۳۸۹ الف، ج. ۲۰، ص. ۳۸۷). این مبنا، امنیت سیاسی را در پیوند با عقلانیت الهی و هدایت شرعی تعریف می‌کند (جوادی آملی، ۱۳۸۶ ب، ص. ۱۲۵).

● تفقه جامع: امنیت فقهی و ولایت الهی

جوادی آملی، تفقه را دین‌شناسی جامع می‌داند که با حکمت و فلسفه در تعارض نیست (جوادی آملی، ۱۳۷۸ ج، ۱، ص. ۲۵۱). رویکرد او به فقه، سنتی اما غیر متصلب است (جوادی آملی، ۱۳۸۷ ب، ص. ۱۶۲). بر اساس این نگرش، ولایت فقیه جامع شرایط، نه تنها در اداره امور امت، بلکه در دریافت اصول حاکم بر سیاست و قوانین، از هدایت الهی برخوردار است (جوادی آملی، ۱۳۸۶ ج، ۱۲، ص. ۴۹۹-۵۰۰). این دیدگاه، امنیت سیاسی را در پیوند با ولایت الهی و عقلانیت فقهی تبیین می‌کند.

● تفسیر قرآن به قرآن: امنیت معرفتی و حجیت فعلی

در روش تفسیری جوادی آملی، قرآن نه صرفاً منبع دینی، بلکه منهج تفسیری است که دارای حجیت فعلی است و بر کلام معصوم تقدم دارد (جوادی آملی، ۱۳۷۸ ج، ۱، صص. ۶۱، ۶۴). این نگرش، امنیت معرفتی را بر پایه عقل و نقل و نه صرفاً عقل و دین استوار می‌سازد (جوادی آملی، ۱۳۸۴ الف، ج. ۱۵، ص. ۲۳۱). کلام سیاسی او، بازتابی از این تفوق قرآنی است که در نظام مسائل امنیتی نیز حضور دارد.

۵. مواجهه با جریان‌های فکری رقیب: دفاع از امنیت دینی و تمدنی

جوادی آملی در مواجهه با جریان‌های فکری رقیب، رویکردی تحلیلی-انتقادی دارد که در تبیین امنیت دینی و تمدنی نقش آفرین است. هفت جریان فکری اومانیسم، لیبرالیسم، سکولاریسم، پلورالیسم، مارکسیسم، هرمنوتیک و نظریه قبض و بسط در آثار او نقد شده‌اند و در شکل‌گیری اندیشه امنیتی وی مؤثر بوده‌اند.

اومانیسم: اصالت انسان و بی‌اعتنایی به امر متعالی، موجب سوگیری به حیوانیت‌مداری و استقلال‌طلبی از خداوند می‌شود که از نظر جوادی آملی تهدیدی برای امنیت معنوی انسان است (جوادی آملی، ۱۳۸۵ الف، ج. ۲، ص. ۱۰۸).

لیبرالیسم: حادثه‌ای ناگوار و سرابی پوچ که با نفی مرجعیت الهی، امنیت دینی را تضعیف می‌کند (جوادی‌آملی، ۱۳۸۴ ب، ص. ۱۵۴).

سکولاریسم: جدایی دین از امور اجتماعی، به مثابه نفی حکومت دینی، تهدیدی برای امنیت سیاسی اسلامی است (جوادی‌آملی، ۱۳۸۳ ج، صص. ۱۸، ۳۳؛ ۱۳۸۶ ج، ص. ۱۶۷).

پلورالیسم: در ساحت نجات، سیاسی و اجتماعی قابل پذیرش است، اما پلورالیسم معرفتی از نظریه مردود است و موجب تزلزل در امنیت معرفتی می‌شود (جوادی‌آملی، ۱۳۷۸، ج. ۶، ص. ۲۱۲؛ ۱۳۸۳ ب، ص. ۱۸۵).

هرمنوتیک و قبض و بسط: جوادی‌آملی با پذیرش پیش‌فهم در تفسیر، مرگ مؤلف را در متون مقدس نمی‌پذیرد و نظریه قبض و بسط را نیازمند تهذیب می‌داند؛ زیرا دین حداقلی حاصل آن، از تمدن‌سازی و تأمین امنیت اجتماعی ناتوان است (جوادی‌آملی، ۱۳۷۸، ج. ۱، صص. ۲۲۷-۲۲۸؛ ۱۳۸۶ ج، ص. ۱۹۷؛ ۱۳۸۶ الف، ج. ۴، ص. ۸۹؛ ۱۳۸۶ ب، ص. ۱۰۸).

۶. مبانی فلسفی امنیت: هستی‌شناسی، معرفت‌شناسی، انسان‌شناسی

سه مبنای فلسفی در اندیشه جوادی‌آملی، به طور مستقیم در تبیین امنیت نقش دارند:

هستی‌شناسی: منبع هستی، اراده و علم ازلی خداست؛ امنیت هستی‌شناختی در پیوند با فیض الهی معنا می‌یابد (جوادی‌آملی، ۱۳۸۸ ج، ص. ۴۳۰).

معرفت‌شناسی: معیار صحت شناخت، مطابقت با نفس‌الأمر است؛ امنیت معرفتی در گرو اتصال اندیشه به حقیقت است (جوادی‌آملی، ۱۳۸۸ الف، ج. ۳، صص. ۹۸-۱۰۶).

انسان‌شناسی: انسان «حی متأله» است؛ امنیت انسانی در گرو تهذیب نفس، خداشناسی و رهایی از خودفراموشی است (جوادی‌آملی، ۱۳۸۴ ب، صص. ۶۳-۱۶۱؛ ۱۳۸۶ ز، ص. ۴۳۹).

۷. باورهای اعتقادی و امنیت سیاسی

باورهای اعتقادی جوادی‌آملی، توحید، عدل، نبوت، امامت و معاد در قالبی سیاسی بازخوانی شده‌اند و بنیان‌های امنیت اسلامی را شکل داده‌اند:

توحید سیاسی: فرزاندگی در گرو توحید است؛ امنیت امت اسلامی در گرو اهتمام برای خدا و جلب رضای اوست (جوادی‌آملی، ۱۳۸۷ ب، ص. ۲۹؛ ۱۳۷۸، ج. ۱، ص. ۳۵۳).

عدل سیاسی: عدالت خدا، صفت فعل است و تخلف‌ناپذیر؛ امنیت اجتماعی در گرو ظهور حق و اعمال حقیقت است (جوادی‌آملی، ۱۳۸۶ الف، ج. ۴، ص. ۳۸۵؛ ۱۳۸۹ الف، ج. ۲۰، ص. ۵۸۷).

نبوت و امامت سیاسی: حکومت جزئی از مأموریت پیامبران و امامان است؛ زعامت سیاسی - اجتماعی، جوهر امامت است (جوادی‌آملی، ۱۳۸۵ ب، ج. ۶، ص. ۴۵۴-۴۶۱؛ ۱۳۸۶ الف، ج. ۴، ص. ۴۳۱).

معاد سیاسی: معاد، ضرورتی عقلی - نقلی است؛ امنیت اخلاقی و تمدنی در گرو باور به معاد و مسئولیت‌پذیری انسان است (جوادی آملی، ۱۳۸۹ الف، ج. ۲۰، ص. ۸۱؛ ۱۳۸۲، ج. ۴، ص. ۱۵۶).

جدول ۲- تطبیقی زمینه‌های ذهنی و ابعاد امنیت در اندیشه سیاسی جوادی آملی

زمینه ذهنی	مؤلفه کلیدی	نوع امنیت مرتبط	توضیح پیوند مفهومی
حکمت متعالیه	تشکیک وجود، عقل سراج، ولایت شرع	امنیت سیاسی - هستی‌شناختی	مشروعیت سیاسی از شارع، مقبولیت از مردم؛ قانون بدون شرع، جسد بی روح است.
تفقه جامع	ولایت فقهیه، هدایت الهی، فقه غیرمتصلب	امنیت فقهی - اجتماعی	اداره امور امت با هدایت الهی؛ فقه به مثابه ابزار تنظیم امنیت اجتماعی و سیاسی.
تفسیر قرآن به قرآن	حجیت فعلی، تقدم قرآن بر کلام معصوم	امنیت معرفتی - دینی	تفسیر قرآنی به مثابه روش فهم دین؛ عقل و نقل در خدمت امنیت معرفتی.
مواجهه با اومانسیم	نقد اصالت انسان، استقلال از خدا	امنیت معنوی - تمدنی	نفی انسان‌محوری افراطی؛ تأکید بر وابستگی انسان به امر متعالی برای حفظ کرامت.
مواجهه با لیبرالیسم	نفی مرجعیت الهی، سراب آزادی	امنیت سیاسی - ارزشی	نقد لیبرالیسم به مثابه تهدیدی برای مرجعیت دینی و انسجام اجتماعی.
مواجهه با سکولاریسم	جدایی دین از اجتماع، نفی حکومت دینی	امنیت سیاسی - دینی	تأکید بر پیوند دین و سیاست؛ نفی امکان سکولاریسم در علم و حکومت.
مواجهه با پلورالیسم معرفتی	نقد نسبی‌گرایی معرفتی	امنیت معرفتی - اعتقادی	دفاع از حقیقت واحد و نفی تکثر معرفتی در حوزه دین.
مواجهه با نظریه قبض و بسط تئوریک شریعت	نقد دین حداقلی، تهذیب نظریه	امنیت تمدنی - دینی	دین حداقلی ناتوان از تمدن‌سازی؛ ضرورت بازسازی نظریه برای حفظ امنیت دینی.
هستی‌شناسی کلامی فلسفی	اراده و علم ازلی خدا، فیض الهی	امنیت هستی‌شناختی	هستی در قبضه الهی؛ امنیت وجودی انسان در پیوند با خداوند.
معرفت‌شناسی کلامی فلسفی	مطابقت با نفس الامر، نقد نسبی‌گرایی	امنیت معرفتی - عقلانی	معیار شناخت، حقیقت است؛ امنیت معرفتی در گرو اتصال به واقعیت.
انسان‌شناسی قرآنی	انسان «حی مثاله»، فطرت و طبیعت	امنیت اخلاقی - تمدنی	انسان الهی، محور تمدن‌سازی؛ تهذیب نفس و خودشناسی، شرط امنیت اجتماعی.
باورهای اعتقادی (توحید، عدل، نبوت...)	توحید ربوبی، عدل الهی، امامت سیاسی، معاد	امنیت سیاسی - اجتماعی - دینی	ساختار اعتقادی منسجم برای تأمین امنیت امت اسلامی در برابر تهدیدهای داخلی و خارجی.

۸. هنجارهای مرسوم درباره امنیت

۸-۱. مکاتب نظری امنیت در اندیشه غربی

در نظریه‌های امنیتی غربی، هنجارهای مرسوم بر اساس نوع مرجع، سطح تحلیل و هدف امنیت متفاوت اند که هر یک چارچوب مفهومی خاصی را برای فهم تهدید، قدرت و حفاظت ارائه می‌دهند.

نخست، مکتب واقع‌گرایی^۱ با تأکید بر دولت به عنوان مرجع اصلی امنیت، امنیت را در چارچوب بقای دولت در نظام بین‌المللی آنارشیک تعریف می‌کند. در این دیدگاه، تهدیدها بیشتر نظامی‌اند و قدرت سخت^۲ ابزار اصلی تأمین امنیت تلقی می‌شود. هانس مورگنتا، از بنیان‌گذاران این مکتب، سیاست بین‌الملل را عرصه‌ای برای رقابت قدرت‌ها می‌دانست و اخلاق را در آن جایگاهی ثانوی تلقی می‌کرد (وئوئی و شیخون، ۱۳۹۱). واقع‌گرایی کلاسیک، امنیت را امری عینی و مبتنی بر منافع ملی می‌داند که در برابر تهدیدهای خارجی باید با بازدارندگی و توازن قوا پاسخ داد. در ادامه، نواقح‌گرایی^۳ با محوریت نظریه‌پردازانی همچون کنت والتز، امنیت را نه صرفاً محصول اراده دولت‌ها، بلکه تابع ساختار نظام بین‌الملل می‌داند. در این دیدگاه، دولت‌ها در یک ساختار آنارشیک برای بقا و توازن قوا تلاش می‌کنند و امنیت حاصل تعاملات ساختاری میان واحدهای سیاسی است (Waltz, 1979؛ وئوئی و شیخون، ۱۳۹۱). نواقح‌گرایی با فاصله‌گرفتن از روان‌شناسی فردی و اخلاق، به تحلیل‌های ساختاری و سیستماتیک روی می‌آورد. در مقابل، مکتب لیبرالیسم^۴ با تمرکز بر فرد به عنوان مرجع امنیت، امنیت را در پیوند با همکاری بین‌المللی، نهادهای چندجانبه و حقوق بشر تعریف می‌کند. در این مکتب، امنیت انسانی^۵ برجسته است و تهدیدها نه تنها نظامی، بلکه شامل فقر، بیماری و بی‌عدالتی نیز می‌شوند. نظریه‌پردازانی همچون جان رولز و مایکل دوپل، بر نقش نهادهای دموکراتیک و حقوق فردی در تأمین امنیت تأکید دارند (Buzan, 1991؛ وئوئی و شیخون، ۱۳۹۱). لیبرالیسم، امنیت را امری قابل تحقق از طریق گفتگو، نهادسازی و همگرایی می‌داند. مکتب کپنهاگ^۶ با رویکردی میان‌رشته‌ای، دولت و جامعه را هم‌زمان مرجع امنیت می‌داند و با نظریه «امنیت‌سازی»^۷ شناخته می‌شود. بوزان، ویور و دی‌والد معتقدند که امنیت نه تنها در حوزه نظامی، بلکه در حوزه‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی نیز قابل تحلیل است. در این دیدگاه، تهدیدها از طریق گفتمان و فرایندهای اجتماعی به عنوان «امنیتی» تعریف می‌شوند و امنیت امری بین‌ذهنی و گفتمانی تلقی می‌گردد (Buzan & et al., 1998؛ داداندیش و کوزه‌گر کالجی، ۱۳۸۹). این مکتب، امکان تحلیل تهدیدهای غیرنظامی مانند مهاجرت، تغییرات اقلیمی و بحران‌های اجتماعی را فراهم کرده است. مکتب امنیت انتقادی^۸ با الهام از نظریه‌های انتقادی مکتب فرانکفورت، فرد و جامعه را مرجع امنیت می‌داند و امنیت را به مثابه‌رهایی انسان از ساختارهای سلطه

1. Realism

2. Hard Power

3. Neorealism

4. Liberalism

5. Human Security

6. Copenhagen School

7. Securitization

8. Critical Security Studies

تعریف می‌کند. کن بوث، از نظریه‌پردازان برجسته این حوزه، امنیت را نه صرفاً دفع تهدید، بلکه تحقق آزادی، کرامت انسانی و عدالت اجتماعی می‌داند (Booth, 1991؛ غریباق زندی، ۱۳۹۱). این دیدگاه، امنیت را امری اخلاقی، رهایی‌بخش و هنجاری تلقی می‌کند که باید از سلطه‌زدایی و توانمندسازی انسان‌ها آغاز شود. در نهایت مطالعات امنیتی جهان سوم^۱ با تمرکز بر رژیم سیاسی به عنوان مرجع امنیت، امنیت را در پیوند با بقاء رژیم، انسجام داخلی و مقابله با تهدیدهای خارجی و داخلی تعریف می‌کند. در این دیدگاه، امنیت بیشتر به معنای حفظ اقتدار سیاسی و کنترل اجتماعی است تا تأمین رفاه یا آزادی فردی. نظریه‌پردازانی همچون محمد آیوب، امنیت در جهان سوم را امری درون‌زا و مرتبط با ضعف نهادهای سیاسی و بحران‌های مشروعیت می‌دانند (Ayoob, 1995؛ پوستین چی، ۱۳۹۲).

۸-۲. مکاتب و نظریه‌های امنیتی در نگرش اسلامی

● مکتب امنیتی متعالیه

این مکتب با الهام از حکمت متعالیه صدرایی و نظریه دو فطرت امام خمینی، امنیت را در پیوند با فطرت الهی انسان و نظام توحیدی تعریف می‌کند. در این دیدگاه، انسان دارای فطرت مخموره (الهی) و فطرت محجوبه (مادی) است و امنیت زمانی تحقق می‌یابد که فطرت الهی بر فطرت حیوانی غلبه کند (لکزایی، ۱۳۹۴ ب). امنیت متعالیه، برخلاف مکاتب متدانی و متعارف، بر ابعاد معرفتی، اخلاقی و معنوی امنیت تأکید دارد و مرجع امنیت را نه دولت یا فرد، بلکه انسان موحد و جامعه ایمانی می‌داند. این مکتب، امنیت را در سطوح فردی، اجتماعی، تمدنی و جهانی تحلیل می‌کند و روش‌های تأمین آن را در هدایت، اقامه قسط، جهاد و تربیت فطری می‌بیند.

● مکتب امنیتی جمهوری اسلامی ایران

این مکتب بر پایه انسان‌شناسی اسلامی و اخلاقی بنا شده است. در این دیدگاه، انسان اسلامی، یعنی انسانی که در پرتو دین، عقل و اخلاق تربیت یافته، مرجع امنیت است. امنیت در این مکتب، نه تنها به معنای دفع تهدید، بلکه به معنای تحقق عدالت، حفظ کرامت انسانی و اقامه نظام الهی است (غریباق زندی، ۱۳۹۴). این نظریه، امنیت را در پیوند با ولایت فقیه، امت اسلامی و نظام توحیدی تحلیل می‌کند و بر بومی‌گرایی، استقلال و مقاومت در برابر سلطه تأکید دارد. مبانی هستی‌شناختی این مکتب، از غرب‌محوری به سمت الهی‌محوری تغییر یافته و تلاش دارد امنیت را در چارچوب تمدن نوین اسلامی بازتعریف کند.

● نظریه امنیت فراگیر اسلامی

این نظریه، امنیت را به مثابه منظومه‌ای چندلایه و چندبعدی تعریف می‌کند که شامل امنیت معرفتی،

اخلاقی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و تمدنی است. در این دیدگاه، امنیت نه تنها به معنای دفع تهدید، بلکه به معنای تحقق هدایت، اقامه حق و حفظ امت اسلامی است. مرجع امنیت، خداوند، پیامبر، امام معصوم و ولی فقیه است و اهداف امنیتی شامل حفظ دین، عقل، نفس، نسل، مال و نظام اسلامی اند. این نظریه، با استناد به آیات قرآن مانند «الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ» (انعام، ۸۲) و «وَلْيَبَدِّلْهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا» (نور، ۵۵)، امنیت را در پیوند با ایمان، عدالت و توحید تحلیل می‌کند.

● نظریه امنیت تمدنی اسلامی

این نظریه، امنیت را در چارچوب تمدن‌سازی اسلامی تعریف می‌کند. در این دیدگاه، امنیت نه تنها به معنای حفظ نظم، بلکه به معنای تحقق تمدن توحیدی است. عناصر کلیدی این نظریه شامل وحدت امت، مقاومت در برابر استکبار، استقلال فرهنگی و عدالت جهانی اند. امنیت تمدنی، در پیوند با رسالت پیامبران، امامت و ولایت فقیه معنا می‌یابد و هدف آن، تحقق «مدینه فاضله» قرآنی است.

● مؤلفه‌های بنیادین امنیت در نظریه‌های کلاسیک و اسلامی

امنیت، به عنوان یکی از بنیادی‌ترین مفاهیم در علوم سیاسی و روابط بین‌الملل، دارای مؤلفه‌هایی است که هر مکتب فکری بر اساس مبانی هستی‌شناختی، انسان‌شناختی و معرفت‌شناختی خود، آنها را تعریف و تبیین می‌کند. در یک تقسیم‌بندی جامع، مؤلفه‌های امنیت عبارت‌اند از: مفهوم امنیت، سطح امنیت، مرجع امنیت، ابعاد امنیت، روش‌های تحصیل امنیت و راهبردهای امنیتی (لکزایی، ۱۳۹۴ الف؛ خلیلی، ۱۳۹۴). یکی از ارکان اساسی در مطالعات امنیتی، تعیین «مرجع امنیت» است؛ یعنی آن نهاد یا بازیگری که مسئول تأمین، حفظ و بازتولید امنیت تلقی می‌شود. این مؤلفه به طور مستقیم با هدف و غایت امنیت در هر مکتب مرتبط است. در مکتب‌های کلاسیک غربی، واقع‌گرایان و نواقع‌گرایان مانند هانس مورگنتا و کنت والتز، دولت را مرجع اصلی امنیت می‌دانند؛ زیرا از نگاه آنان، دولت‌ها بازیگران اصلی در نظام بین‌الملل هستند و بقا و قدرت آنها هدف نهایی امنیت است (مورگنتا، ۱۳۹۳، ص. ۱۸؛ والتز، ۱۳۹۲، صص. ۱۶۸-۱۸۸؛ عبدالله‌خانی، ۱۳۸۹، ص. ۸۱). لیبرالیسم، با تأکید بر حقوق فردی، فرد را مرجع امنیت معرفی می‌کند. در این دیدگاه، امنیت به معنای حفظ آزادی‌های فردی و حقوق بشر است (تریف‌تری و همکاران، ۱۳۸۳، ص. ۱۲۸). مکتب کپنهاگ با گسترش مفهوم امنیت به حوزه‌های اجتماعی، فرهنگی و زیست‌محیطی، دولت و جامعه را هم‌زمان به عنوان مراجع امنیت در نظر می‌گیرد (بوزان، ۱۳۷۸، صص. ۲۵۴-۲۵۲؛ بوزان و همکاران، ۱۳۸۶، صص. ۶۸-۵۴؛ عبدالله‌خانی، ۱۳۸۹، صص. ۱۳۰-۱۲۳). مطالعات امنیتی جهان سوم، رژیم سیاسی را مرجع امنیت می‌دانند؛ زیرا در این کشورها، بقای رژیم و ثبات داخلی اولویت دارد (ای‌آز و این‌مون، ۱۳۷۹، صص. ۲۸-۲۷). مکتب امنیتی انتقادی، با گرایش‌های متنوع، برخی نظریه‌پردازان مانند کیت کراچ و رابرت کاکس، فرد و رهایی انسان را مرجع امنیت می‌دانند؛ در حالی که دیگران جامعه را مرجع اصلی تلقی می‌کنند (نورمحمدی، ۱۳۹۴،

ص. ۱۳۷؛ عبدالله‌خانی، ۱۳۸۹، صص. ۲۱۲-۲۱۵).

در مکاتب اسلامی: در نظریه‌های اسلامی، مرجع امنیت نه تنها یک نهاد سیاسی، بلکه یک نهاد الهی، اخلاقی و تمدنی است.

جدول ۳- تطبیقی هنجارهای امنیتی اسلامی و غربی

بعد تحلیلی	هنجار امنیتی مکتب متعالیه	هنجار امنیتی مکتب جمهوری اسلامی	هنجار امنیتی نظریه امنیت فراگیر اسلامی	هنجار امنیتی نظریه امنیت تمدنی اسلامی (واقع‌گرایی، لیبرالیسم، سازه‌نگاری)
هستی‌شناسی	توحیدی، فطرت‌محور	الهی، دینی	الهی، قرآنی	سکولار، مادی‌گرا
انسان‌شناسی	انسان متأله، دوفطرتی	انسان اخلاقی-دینی	انسان مؤمن و مسئول	انسان خودبنیاد، عقل‌محور
مرجع امنیت	انسان موحد، جامعه ایمانی	ولی فقیه، امت اسلامی	خداوند، پیامبر، امام، ولی	دولت، نهادهای بین‌المللی، فرد
هدف امنیت	هدایت، اقامه قسط، تربیت	حفظ کرامت، عدالت، استقلال	حفظ دین، عقل، نفس، مال، امت	بقاء دولت، منافع ملی، نظم بین‌المللی
روش تأمین امنیت	تربیت فطری، جهاد، عدالت	مقاومت، بومی‌گرایی	ایمان، عدالت، ولایت	قدرت سخت، نهادسازی، گفتگو، هنجارسازی
سطح تحلیل	فرد، جامعه، امت، جهان	ملی، منطقه‌ای، امت	چندلایه (فرد تا تمدن)	فرد، دولت، نظام بین‌الملل

۹. تصرفات جوادی آملی درباره اسلام و امنیت

آیت‌الله جوادی آملی امنیت را از جمله مؤلفه‌های بنیادین حیات اجتماعی و اهداف حکومت اسلامی می‌داند و از این رو تحلیل آن در منظومه فکری وی شایسته توجه است. از منظر ایشان، امنیت ملی از عناصر محوری اهداف حکومت اسلامی است (جوادی آملی، ۱۳۸۳، ص. ۲۱۴). چنان‌که امیرمؤمنان (ع) هدف مبارزه با طغیان جاهلی را استقرار امنیت مناطق مسکونی و احساس ایمنی مردم مظلوم معرفی می‌کند (نهج البلاغه، خطبه ۱۳۱). وی امنیت را نعمتی سترگ و دل‌پذیرترین نعمت فردی و اجتماعی می‌داند که در سایه آن دیگر برکات مفقود موجود می‌شود و با فقدان آن، همه نعمت‌های موجود از دست می‌رود. قرآن نیز به این نعمت توجه داده و به مؤمنان یادآوری می‌کند خداوند همان‌گونه که آنان را به خوف می‌آزماید (انفال، ۲۶؛ بقره، ۱۵۵)، درباره فراهم کردن زمینه امنیت و تمکن آنان، در صورتی که مؤمن و دارای اعمال صالح باشند، وعده می‌دهد (نور، ۵۵). این پاداش، یعنی رساندن مؤمنان به امنیت، خود آزمونی مسئولیت‌آور است؛ زیرا در محیط امن باید خدا را خالصانه عبادت کرده، دین او را بدون هیچ‌گونه شرکی اجرا کنند (جوادی آملی، ۱۴۰۱، ج. ۷، ص. ۶۵۵). یکی از دلایل جوادی آملی در

حتمی و ضروری بودن حل اختلافات علمی و عملی آن است که اختلاف مستمر بدون برون‌رفت صحیح، امنیت و سعادت جامعه بشری را به خطر می‌اندازد و موجب هرج و مرج و اختلال نظام می‌شود (جوادی آملی، ۱۳۹۸، ج. ۱۰، ص. ۴۴۴)؛ از همین رو یکی از دلایل وضع قانون را ایجاد امنیت می‌داند و چون این ناامنی‌ها ریشه طبیعی دارند، باید از ماورای طبیعت، قانون و قدرتی به نام «وحی و نبوت» ظهور کند تا به آنها خاتمه دهد (جوادی آملی، ۱۳۹۸، ج. ۱۰، ص. ۴۴۵). جوادی آملی امنیت را دارای ابعاد گسترده‌ای چون امنیت معنوی، فرهنگی، سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، نظامی و جهانی می‌داند. از دیدگاه او، با توجه به گستره امنیت، شرط نخستین تحقق آن در جامعه، دینداری و تکلیف‌محوری افراد است و اگر این شرط زایل شود، هیچ امیدی به احیای امنیت وجود ندارد؛ زیرا امنیت زمانی جایگاه واقعی خود را پیدا می‌کند که افراد آن اجتماع از خداوند و قوانین او پیروی کرده، خود را در پناه تعالیم او ببینند؛ از خدا بترسند، تقوای الهی را در دل داشته باشند و خود را به تکالیف دین الهی مکلف بدانند (جوادی آملی، بی‌تا، ص. ۲۰۱). اگر گفته شود ضرورتی به تبعیت از قوانین الهی برای حفظ امنیت اجتماعی نیست؛ چون مردم هرگاه از قوانین اجتماعی مدون از ناحیه حقوق‌دانان پیروی کنند، امنیت در جامعه استقرار می‌یابد، پاسخ آن است که چنین امنیتی نسبی و مقطعی خواهد بود؛ زیرا در قوانین بشری، مردم هرگاه خود را زیر نظر مأموران مجری قانون ببینند، از تخلف خودداری می‌کنند و اگر مراقبان حضور نداشته باشند، از عمل به قانون امتناع می‌ورزند. این مهم‌ترین اشکالی است که در همه قوانین بشری وجود دارد؛ اما قانون الهی از چنین اشکالی مبرا است؛ زیرا تعالیم دینی در بردارنده اعمال ظاهری و باطنی انسان است و مردم با توجه به تکالیف دینی، افزون بر مراقب بیرونی، در درون خویش نیز دارای پاسبان و پلیس باطنی هستند (جوادی آملی، بی‌تا، ص. ۲۰۲). توحید و اعتقاد پای‌بندی به آن، نظامی پر از عدل و داد و جامعه‌ای می‌سازد که افراد آن همواره در امنیت زندگی می‌کنند؛ اما اگر توحید در جامعه‌ای اصل نباشد، آن جامعه فاقد استقرار و امنیت خواهد بود. چنان‌که روایات، «لا إله إلا الله» و کلمه توحید را حصن و دژ امن معرفی می‌کنند (جوادی آملی، ۱۳۹۹، ج. ۱۵، ص. ۱۷۰). وی برای امنیت، دو قسم تکوینی و تشریحی قایل است و قصاص و اقامه حدود را از مصادیق امنیت تشریحی می‌داند (جوادی آملی، ۱۳۸۵، ب، ج. ۶، ص. ۵۴۴). خاستگاه نبود امنیت را سلطه‌طلبی، ستمگری و استخدام‌گری معرفی می‌کند و معتقد است جامعه‌ای که افرادش از تکاثر مادی رهیده و به کوثر معنوی رسیده‌اند، امنیت جانی، مالی و اجتماعی دارند. چنان‌که میان اهل کوثر که اکنون زندگانی و سیره‌ای بهشتی دارند، هیچ سلطه‌طلبی و تزاخمی نیست (جوادی آملی، ۱۳۸۷، د، ص. ۹۳؛ ۱۳۸۷، ج. ص. ۲۵۹).

جوادی آملی از به‌رسمیت‌شناختن امنیت مسلمانان، کافران و منافقان غیرحربی توسط اسلام سخن می‌گوید؛ یعنی هنگامی که کافر با مسلمان زندگی مسالمت‌آمیز دارد، او با استناد به قرآن، به مسلمانان تدر و هشدار می‌دهد که مبدا مغرورانه باید با آنها جنگید؛ زیرا قرآن می‌گوید اکنون که آنها سرستیز

ندارند، شما نیز آنان را به حال خود واگذارید (نساء، ۹۰؛ مائده، ۱۱). اگر خدا می‌خواست، دست آنان را باز می‌گذاشت تا بر شما چیره شوند و با شما بجنگند (نساء، ۹۰)؛ از این رو مؤمنان باید با منافقانی که انگیزه جنگیدن با مسلمانان را ندارند، رفتاری اسلامی داشته باشند و وقتی خدا دست دشمنان را کوتاه کرد، نباید مسلمانان دست‌درازی کنند (جوادی آملی، ۱۳۸۹، ج. ۲۰، ص. ۱۱۲-۱۱۳). در نگرش وی، حکم اصیل اسلام، صلح و زیست مسالمت‌آمیز است. در این فضای دوستانه، مسلمانان باید هوشیار باشند و بر اجرای عهدنامه امضا شده نظارت کنند. تا زمانی که طرف معاهده به تعهد خود عمل می‌کند، مسلمانان نیز باید بدان پای‌بند باشند. چنان‌که اهمیت میثاق‌های انسانی و متقابل چنان است که کافری که زکات و خمس مال را نمی‌دهد، پس از مسلمان شدن، جبران گذشته بر او لازم نیست؛ ولی دیون، خون‌بها و دیگر قراردادهای انسانی و حقوق بین‌المللی همچنان ماندگار است (مجلسی، بی‌تا، ج. ۸۱، ص. ۳۱۶؛ جوادی آملی، ۱۳۸۹، ج. ۲۰، ص. ۱۱۵). جوادی آملی حتی به امنیت در پرتو پناهندگی به پیامبر و اهل بیت (ع) نیز اشاره دارد. اگر در دنیا کسی مهدورالدم باشد، ولی به گروهی پناهنده شود که پیمان عدم تعرض با دولت اسلامی دارند، آن شخص از عذاب دنیوی ایمن می‌ماند (جوادی آملی، ۱۳۸۹، ج. ۲۰، ص. ۱۱۹)؛ زیرا حکومت اسلامی به برقراری نظام تعهد و قانون، عمل به پیمان و احترام به میثاق اهتمام دارد و این بدان جهت است که جامعه معاهده از امنیت و آزادی که از لوازم تمدن و اصول مدینه فاضله به شمار می‌آید، برخوردار خواهد بود. اگر رعایت میثاق از جامعه‌ای رخت برنهد، امنیت، آزادی و دیگر شئون مدنیت آن نیز از میان خواهد رفت (جوادی آملی، ۱۳۸۶ و ۵۷). در اسلام، کافر نیز از امنیت اسلامی برخوردار است. چنان‌که قرآن به رسول خدا (ص) دستور می‌دهد که اگر یکی از مشرکان خواست رابطه فرهنگی برقرار کند و وارد کشور اسلامی شود، باید از او حراست شود تا سخن الهی را بشنود و اگر نپذیرفت، به سلامت از مرز خارج شود (توبه، ۶). جوادی آملی به دو حوزه امنیت اقتصادی و امنیت اجتماعی توجه ویژه دارد. امنیت اقتصادی از طریق فعالیت‌های مشروع اقتصادی حاصل می‌شود که افزون بر بهره‌مندی فرد و جامعه، زمینه درآمدهای نامشروع را نیز ضعیف می‌کند و در نتیجه امنیت اقتصادی را به ارمغان می‌آورد (جوادی آملی، ۱۳۸۵، ج. ۱، ص. ۲۰۰). تأمین امنیت اجتماعی نیز براین‌د رعایت حقوق دیگران، جلوگیری از ضایع شدن یا ادا نشدن حقوق صاحبان حق و برنامه‌ریزی برای کاهش زمینه‌های جرم و جنایت است (جوادی آملی، ۱۳۸۶، ص. ۵۷)؛ بر این اساس جوادی آملی عصر ظهور را به عنوان الگوی تکاملی و نهایی امنیت عمومی مطرح می‌سازد؛ الگویی که در آن شهروندان از هر ستمی در امان‌اند. در پرتو این عدالت، دشمنی‌ها به دوستی، نزاع‌ها به صلح و کینه‌ها به محبت بدل می‌شود. صفا و مهر نه تنها میان بشر، بلکه میان حیوانات نیز شایع می‌گردد. میوه شیرین امنیت عمومی، محصول عدالت‌گستری حکومت مهدوی (عج) خواهد بود؛ چنان‌که بانویی به‌تنبهایی فاصله عراق تا سوریه را با تمام ملزومات خویش طی می‌کند، بی‌آنکه از تعرض انسان یا حیوانی هراسی به دل راه دهد یا کسی یا چیزی به

او تعرضی روا دارد (جوادی آملی، ۱۳۸۷، ج. ص. ۲۵۹؛ ۱۳۸۸، ب. ج. ۳، ص. ۳۷۰).

۱.۰ بازخوانی هرمنوتیکی تصرفات بر پایه روش اسکینر

۱. امنیت به مثابه هنجار بنیادین در اندیشه اسلامی: جوادی آملی امنیت را نه فقط یک نیاز اجتماعی، بلکه نعمتی الهی و هنجاری بنیادین در نظام اسلامی می‌داند که تحقق آن شرط لازم برای شکوفایی دیگر برکات فردی و اجتماعی (جوادی آملی، ۱۳۸۷، ج. ص. ۲۰۰) است. از منظر وی، امنیت ملی از اهداف محوری حکومت اسلامی است؛ چنان‌که امیرالمؤمنین (ع) نیز هدف مبارزه با جاهلیت را تأمین امنیت مظلومان و اقامه حدود الهی معرفی می‌کند (نهج البلاغه، خطبه ۱۳۱).

۲. هستی‌شناسی امنیت: امنیت در نسبت با توحید و نظام خلقت: در هستی‌شناسی جوادی آملی، امنیت در نظام توحیدی ریشه دارد. او امنیت را به دو قسم تکوینی و تشریحی تقسیم می‌کند؛ امنیت تکوینی در ساختار خلقت و فطرت انسان‌ها نهاده شده و امنیت تشریحی از طریق قوانین الهی مانند قصاص و حدود تأمین می‌شود (جوادی آملی، ۱۳۸۵، ب. ج. ۶، ص. ۵۴۴). از این منظر، امنیت نه محصول قراردادهای بشری، بلکه جلوه‌ای از نظم الهی است که در پرتو ایمان و تقوا تحقق می‌یابد.

۳. انسان‌شناسی امنیت: انسان مکلف و پاسبان درونی: جوادی آملی امنیت را در نسبت مستقیم با انسان‌شناسی دینی می‌بیند. انسان مؤمن، با تقوای الهی و احساس تکلیف، نه تنها از مراقبت بیرونی، بلکه از پاسبان درونی برخوردار است. در نتیجه امنیت حقیقی و پایدار تنها در جامعه‌ای دینی ممکن است که افراد آن خود را مکلف به اجرای دین بدانند (جوادی آملی، ۱۳۸۵، ج. ص. ۲۰۱). در مقابل، قوانین بشری فاقد ضمانت درونی‌اند و امنیت حاصل از آنها نسبی و مقطعی است.

۴. مرجع امنیت؛ وحی، نبوت و قانون الهی: در اندیشه جوادی آملی، مرجع نهایی امنیت، وحی و نبوت است. او بر این باور است که نامی‌های ریشه‌دار تنها با ظهور قدرتی فراتر از طبیعت، یعنی قانون الهی، قابل رفع‌اند (جوادی آملی، ۱۳۸۱، ج. ۴، ص. ۴۶)؛ از این رو قانون‌گذاری بشری بدون اتصال به وحی، توانایی تأمین امنیت حقیقی را ندارد.

۵. هدف امنیت: عبودیت، عدالت و تمدن فاضله: هدف نهایی امنیت در نگاه جوادی آملی، فراهم‌سازی بستر عبودیت خالصانه و تحقق جامعه‌ای عادلانه است. خداوند وعده می‌دهد که مؤمنان صالح را به امنیت می‌رساند تا در آن محیط امن، دین را بدون شرک اجرا کنند (نور، ۵۵؛ جوادی آملی، ۱۴۰۱، ج. ۷، ص. ۶۵۵). امنیت مطلوب، مقدمه‌ای برای تمدن فاضله و زیست مسالمت‌آمیز است که در عصر ظهور به اوج خود می‌رسد (جوادی آملی، ۱۳۸۷، ج. ص. ۲۵۹).

۶. روش تأمین امنیت: دین‌داری، عدالت و رعایت میثاق‌ها: روش تأمین امنیت در اندیشه جوادی آملی بر سه اصل مبتنی است: دین‌داری و تقوا به عنوان شرط نخست تحقق امنیت (جوادی آملی، ۱۳۹۸،

ج. ۱۰، ص. ۴۴۴): عدالت‌گستری و رفع اختلافات علمی و عملی برای جلوگیری از هرج‌ومرج (همان، ص. ۴۴۵): و رعایت میثاق‌ها و قراردادهای انسانی، حتی با غیرمسلمانان و منافقان غیرحربی (نساء، ۹۰؛ جوادی آملی، ۱۳۸۹ ب، ص. ۱۳۵). او تأکید می‌کند که امنیت اقتصادی از طریق فعالیت‌های مشروع و امنیت اجتماعی از طریق رعایت حقوق دیگران و کاهش زمینه‌های جرم حاصل می‌شود (جوادی آملی، ۱۳۸۶ و، ص. ۵۷).

۷. سطح تحلیل: از فرد تا نظام بین‌الملل؛ تحلیل امنیت در اندیشه جوادی آملی چند سطحی است. او امنیت را نه محصول قرارداد اجتماعی، بلکه نتیجه عبودیت و عدالت الهی می‌داند؛ مفهومی که در گفتمان اسلامی ریشه دارد و با مفاهیم غربی چون «امنیت ملی» یا «امنیت انسانی» تفاوت‌هایی دارد (لکزایی، ۱۳۹۱؛ ۱۳۹۰؛ ۱۳۹۳).

۱۱. نتیجه‌گیری

بر پایه روش هرمنوتیکی اسکینر، تحلیل مفاهیم باید در بستر تاریخی و گفتمانی خود صورت گیرد. جوادی آملی با بازخوانی مفاهیم امنیت، قانون، جهاد و صلح در متن قرآن و سنت، آنها را از قالب‌های مدرن و سکولار خارج کرده، در چارچوب توحیدی بازتعریف می‌کند. در اندیشه سیاسی آیت‌الله جوادی آملی، امنیت نه صرفاً مفهومی سیاسی یا نظامی، بلکه حقیقتی چندلایه و ریشه‌دار در هستی‌شناسی، انسان‌شناسی و اخلاق اسلامی است. امنیت در این نگاه، از ایمان، عدالت و عقلانیت نشئت می‌گیرد و در نسبت وثیق با توحید، خلافت انسان و تحقق جامعه صالح معنا می‌یابد. امنیت به مثابه غایت دینی و انسانی، نفی تقلیل‌گرایی سکولار، امنیت و عدالت به مثابه دوروی یک سکه، نقش دین در تأمین امنیت پایدار، بازتعریف امنیت جهانی بر اساس عدالت، عقلانیت و کرامت انسانی از نکات کلیدی در کلام سیاسی جوادی آملی درباره امنیت است. در چارچوب هرمنوتیک اسکینر، آیت‌الله جوادی آملی مفاهیم امنیت، قانون، جهاد و صلح را در بستر قرآن و سنت بازخوانی کرده، آنها را از قالب‌های سکولار خارج می‌سازد و در منظومه توحیدی بازتعریف می‌کند. امنیت در اندیشه ایشان، مفهومی چندلایه و پیوندخورده با هستی‌شناسی، انسان‌شناسی و اخلاق اسلامی است که از ایمان، عدالت و عقلانیت نشئت می‌گیرد و در نسبت با خلافت انسان و جامعه صالح معنا می‌یابد. وی امنیت را موهبتی الهی و هدفی دینی می‌داند که در پرتو عدالت، پرهیز از ظلم و پایبندی به اصول فطری و دینی تحقق می‌یابد. اسلام با تکیه بر عقل و وحی، چارچوبی برای روابط انسانی و سیاسی ارائه می‌دهد که امنیت را در همه سطوح تضمین می‌کند. عدالت سیاسی، اجرای احکام شریعت، مشارکت مردم و نظارت بر حاکمان از ارکان امنیت پایدار در نگاه ایشان است. جوادی آملی با تأکید بر صلح جهانی، عقلانیت، گفتگو و پرهیز از جنگ طلبی، اسلام را دینی صلح‌طلب معرفی می‌کند. حمایت ایشان از توافق هسته‌ای ایران در سال ۲۰۱۵ نیز نشانه‌ای از تعهد

به امنیت منطقه‌ای و جهانی است؛ همچنین ایشان عقلانیت همراه با شجاعت را شرط تحقق امنیت ملی دانسته، نفوذ بیگانگان را تهدیدی علیه استقلال و غیرت سیاسی جامعه می‌دانند. مخالفت صریح با تولید و استفاده از سلاح‌های کشتار جمعی، از مواضع اخلاقی و دینی برجسته ایشان در حوزه امنیت است. در نهایت ولایت فقیه در اندیشه جواد آملی، نهادی کلیدی برای تأمین امنیت داخلی و خارجی است که با اجرای احکام الهی، تضمین عدالت و حفظ وحدت ملی، امنیتی پایدار و عادلانه را رقم می‌زند. این منظومه فکری، با تکیه بر تفسیر قرآنی، حکمت متعالیه و فقه شیعی، اسلام را دینی امنیت‌ساز و عدالت‌محور معرفی می‌کند که هدف آن، ساخت جهانی عاری از ظلم، ناامنی و سلطه‌طلبی است.

منابع

قرآن کریم.

نهج البلاغه.

- اسکینر، ک. (۱۳۹۳). *مبانی علم سیاست*. م. مجیدی (مترجم). تهران: فرهنگ جاوید.
- ای‌آز، م؛ این‌مون، ک. (۱۳۷۹). *امنیت در جهان سوم*. م.ر. طاهری (مترجم). تهران: مرکز مطالعات راهبردی.
- بلخاری قهی، ح. (۱۳۸۲). *بطن متن، قرآن، تأویل و هرمنوتیک*. تهران: نشر حسن‌افرا.
- بوزان، ب. (۱۳۷۸). *مردم، دولت و ترس: مسئله امنیت اجتماعی در روابط بین‌الملل*. ع.ر. طیب (مترجم). تهران: نشر قومس.
- بوزان، ب. غ و یور، ا؛ دولد، ی. (۱۳۸۶). *امنیت: یک چارچوب جدید برای تحلیل*. م.ت. دلفروز (مترجم). تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- پالمر، ر. (۱۳۹۰). *علم هرمنوتیک*. م.س. حنایی کاشانی (مترجم). تهران: نشر هرمس.
- پوستین‌چی، ز. (۱۳۹۲). *هنجارهای راهبردی و فرایند سازماندهی امنیت جهانی*. *سیاست بین‌الملل*، ۲(۱)، صص ۶۵-۹۴.
- تریف‌تری، ب. و همکاران (۱۳۸۳). *نظریه‌های روابط بین‌الملل*. ع.ر. طیب (مترجم). تهران: قومس.
- جاوید، ف. (۱۳۹۳). *بنیادهای اندیشه سیاسی مدرن*. فیروزمند (مترجم). تهران: آگه.
- جوادی آملی، ع. (۱۳۷۸). *تفسیر تسنیم*. (ج. ۱، ۶). قم: اسراء.
- جوادی آملی، ع. (۱۳۸۱). *تسنیم: تفسیر قرآن کریم*. (ج. ۴). قم: مرکز نشر اسراء.
- جوادی آملی، ع. (۱۳۸۲). *معاد در قرآن*. (ج. ۴). ع. زمانی قمشه‌ای (محقق). قم: مرکز نشر اسراء.
- جوادی آملی، ع. (۱۳۸۳ الف). *دین‌شناسی*. م.ر. مصطفی‌پور (محقق). (چاپ سوم). قم: اسراء.
- جوادی آملی، ع. (۱۳۸۳ ج). *ولایت فقیه*. م. محرابی. (چاپ چهارم). قم: مؤسسه اسراء.
- جوادی آملی، ع. (۱۳۸۳ ب). *نسبت دین و دنیا*. ع.ر. روغنی موفق (محقق). (چاپ سوم). قم: اسراء.
- جوادی آملی، ع. (۱۳۸۴ الف). *حیات حقیقی انسان در قرآن*. (ج. ۱۵؛ چاپ دوم). قم: اسراء.
- جوادی آملی، ع. (۱۳۸۴ ب). *تفسیر انسان به انسان*. م.ح. الهی‌زاده (محقق). قم: اسراء.
- جوادی آملی، ع. (۱۳۸۵ الف). *سروش هدایت*. س.م. صادقی (محقق). (ج. ۲). قم: اسراء.
- جوادی آملی، ع. (۱۳۸۵ ب). *تفسیر تسنیم*. (ج. ۶). م.ح. الهی‌زاده (محقق). قم: اسراء.
- جوادی آملی، ع. (۱۳۸۵ ج). *حق و تکلیف در اسلام*. (ج. ۱۰). م. خلیلی (محقق). قم: مؤسسه اسراء.
- جوادی آملی، ع. (۱۳۸۶ الف). *سرچشمه اندیشه*. (ج. ۶، ۴؛ چاپ دوم). قم: اسراء.
- جوادی آملی، ع. (۱۳۸۶ ب). *شریعت در آینه معرفت*. ح. پارسانیا (محقق). (چاپ پنجم). قم: اسراء.
- جوادی آملی، ع. (۱۳۸۶ ج). *منزلت عقل در هندسه معرفت دینی*. ا. واعظی (محقق). قم: اسراء.
- جوادی آملی، ع. (۱۳۸۷ الف). *مهر استاد: سیره علمی و عملی استاد جوادی آملی*. (چاپ چهارم). قم: اسراء.
- جوادی آملی، ع. (۱۳۸۷ ب). *انتظار بشر از دین*. م.ر. مصطفی‌پور (محقق). (چاپ پنجم). قم: اسراء.
- جوادی آملی، ع. (۱۳۸۷ ج). *امام مهلبی (عج) موجود موعود*. (چاپ سوم). قم: اسراء.

- جوادی آملی، ع. (۱۳۸۸ الف). *ادب فنای مقربان*. م. صفایی (محقق). (ج. ۳). قم: اسراء.
- جوادی آملی، ع. (۱۳۸۸ ب). *نسیم اندیشه*. (ج. ۳). س. م. صادقی (محقق). قم: اسراء.
- جوادی آملی، ع. (۱۳۸۸ ج). *جامعه در قرآن*. م. خلیلی (محقق). قم: نشر اسراء.
- جوادی آملی، ع. (۱۳۸۸ د). *نسیم اندیشه*. (ج. ۳). س. م. صادقی (محقق). قم: اسراء.
- جوادی آملی، ع. (۱۳۸۹ الف). *تسنیم: تفسیر قرآن کریم*. (ج. ۲۰). قم: مرکز نشر اسراء.
- جوادی آملی، ع. (۱۳۸۹ ب). *اسلام و روابط بین‌الملل*. قم: مرکز نشر اسراء.
- جوادی آملی، ع. (بی تا). *حق و تکلیف در اسلام*. قم: اسراء.
- جوادی آملی، ع. (۱۳۸۶ ز). *فلسفه حقوق بشر*. (چاپ پنجم). س. ا. حسینی ژرفا (محقق). قم: اسراء.
- جوادی آملی، ع. (۱۳۸۶ و). *اسلام و محیط زیست*. ع. رحیمیان (گردآورنده). قم: مؤسسه اسراء.
- جوادی آملی، ع. (۱۳۸۶ ه). *تفسیر تسنیم*. (ج. ۱۲). م. ح. الهی زاده (محقق). قم: اسراء.
- جوادی آملی، ع. (۱۳۸۷ د). *جامعه در قرآن*. م. خلیلی (محقق). قم: نشر اسراء.
- جوادی آملی، ع. (۱۳۹۸). *تفسیر تسنیم*. (ج. ۱۰؛ چاپ ششم). قم: اسراء.
- جوادی آملی، ع. (۱۳۹۹). *تفسیر تسنیم*. (ج. ۱۵؛ چاپ هفتم). قم: اسراء.
- جوادی آملی، ع. (۱۴۰۱). *تفسیر تسنیم*. (ج. ۷). قم: اسراء.
- خلیلی، ر. (۱۳۹۴). *مبانی نظری امنیت در جمهوری اسلامی ایران: تحولات هستی‌شناختی، معرفت‌شناختی و روش‌شناختی آفاق امنیت*، شماره ۲۶، صص. ۲۵-۵۰.
- داداندیش، پ.؛ کوزه‌گر کالجی، و. (۱۳۸۹). *بررسی انتقادی نظریه مجموعه امنیتی منطقه‌ای راهبرد*، شماره ۵۶، صص. ۷۳-۱۰۷.
- عباس تبار، ر.؛ زارع‌پور نقیعی، م. (۱۳۹۸). *همگرایی عقل و سیاست در حکمت متعالیه جوادی آملی براساس نظریه هرمنوتیک اندیشه‌شناسانه اسکینر: انسان‌پژوهی دینی*، ۱۶(۴۲)، صص. ۲۰۱-۲۱۹.
- عبدالله‌خانی، ع. (۱۳۸۹). *مبانی نظری امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران*. تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی.
- غرایاق زندی، د. (۱۳۹۱). *نسبت اخلاق و امنیت: امکانی برای امنیت اخلاقی*. *مطالعات راهبردی*، شماره ۸، صص. ۸۱-۱۰۸.
- غرایاق زندی، د. (۱۳۹۴). *مبانی انسان‌شناختی مکتب امنیتی جمهوری اسلامی ایران*. *آفاق امنیت*، شماره ۲۶، صص. ۱-۲۴.
- لکزایی، ن. (۱۳۹۰). *امنیت از دیدگاه آیت‌الله جوادی آملی*. *اسراء*، شماره ۷.
- لکزایی، ن. (۱۳۹۱). *دلالت‌های امنیتی انسان‌شناسی آیت‌الله جوادی آملی*. *اسراء*، شماره ۹، صص. ۱۳-۴۵.
- لکزایی، ن. (۱۳۹۳). *بررسی ابعاد اخلاقی امنیت بین‌الملل از منظر علامه جوادی آملی*. *اخلاق و حیاتی*، (۱)، صص. ۵-۳۵.
- لکزایی، ن. (۱۳۹۴ الف). *گونه‌شناسی امنیت‌پژوهی در علوم اسلامی*. *مطالعات راهبردی*، شماره ۷۰، صص. ۷-۲۲.
- لکزایی، ن. (۱۳۹۴ ب). *مکتب امنیتی متعالیه با نگاهی به اندیشه امام خمینی*. *آفاق امنیت*، شماره ۲۶، صص. ۵۱-۷۵.
- مجلسی، م. (بی تا). *بحار الأنوار*. (ج. ۸۱). قم: دارالاحیاء التراث العربی.

- مورگنتا، ه. (۱۳۹۳). *سیاست میان ملت‌ها: مبارزه برای قدرت و صلح*. م. محمدی (مترجم). تهران: انتشارات امیرکبیر.
- نصری اشرفی، ج. (۱۳۹۹). *دانشنامه تبرستان و مازندران*. (ج. ۳). تهران: نشر نی.
- نورمحمدی، م. (۱۳۹۴). *بازاندیشی در نظریه‌های امنیتی انتقادی*. سیاست جهانی، ۴(۱)، ص. ۱۳۵-۱۵۵.
- والتز، ک. (۱۳۹۲). *نظریه‌ای درباره سیاست بین‌الملل*. ع. ر. طیب (مترجم). تهران: نشر قومس.
- وثوقی، س.؛ شیخون، ا. (۱۳۹۱). *دیدگاه نظریات روابط بین‌الملل به تحول اطلاعاتی و تأثیر آن بر مفهوم امنیت*. *رهیافت‌های سیاسی و بین‌المللی*، شماره ۳۰، صص. ۹۷-۱۲۸.
- هدانا. (۱۳۹۸). *تأملی در مفهوم امنیت و مؤلفه‌های آن در اسلام*. قابل دسترس در: <https://hodana.ir/fa/news/>
- یزدان‌پناه لموکی، ط. (۱۳۸۷). *تاریخ مازندران باستان*. (ج. ۳). تهران: نشر چشمه.

References

The Holy Quran.

Nahj al-Balagha.

- Abbastabar, R., & Zarepour Naqibi, M. (2019). The convergence of reason and politics in Javadi Amoli's transcendent philosophy based on Skinner's hermeneutic theory of ideology. *Religious Human Studies*, 16(42), pp. 201-219. [In Persian]
- Abdollahkhani, A. (2010). *Theoretical foundations of national security of the Islamic Republic of Iran*. Tehran: Supreme National Defense University. [In Persian]
- Ayaz, M., & Inmon, K. (2000). *Security in the third world*. M. R. Taheri (Trans.). Tehran: Center for Strategic Studies. [In Persian]
- Ayoob, M. (1995). *The third world security predicament: State making, regional conflict and the international system*. Lynne Rienner Publishers.
- Bolkhari Ghohi, H. (2003). *The depth of the text: Qur'an, interpretation, and hermeneutics*. Tehran: Nashr-e Hosn-Afra. [In Persian]
- Booth, K. (1991). Security and emancipation. *Review of International Studies*, 17(4), p. 313-326.
- Buzan, B. (1991). *People, states and fear: An agenda for international security studies in the post-Cold War era* (2nd ed.). Harvester Wheatsheaf.
- Buzan, B. (1999). *People, states, and fear: The problem of social security in international relations*. A. R. Tayyeb (Trans.). Tehran: Nashr-e Qumes. [In Persian]
- Buzan, B., Wæver, O. & de Wilde, J. (1998). *Security: A new framework for analysis*. Lynne Rienner Publishers.
- Buzan, B., Wæver, O., & de Wilde, J. (2007). *Security: A new framework for analysis*. M. T. Delafrooz (Trans.). Tehran: Institute for Humanities and Cultural Studies. [In Persian]
- Dadandish, P., & Kouzegar Kalaji, V. (2010). A critical review of the regional security complex theory. *Strategy*, (56), p. 73-107. [In Persian]
- Gharayagh Zandi, D. (2012). The relationship between ethics and security: A possibility for moral security. *Strategic Studies*, no. 58, p. 81-108. [In Persian]
- Gharayagh Zandi, D. (2015). Anthropological foundations of the security school of the Islamic Republic of Iran. *Horizons of Security*, no. 26, pp. 1-24. [In Persian]

- Hodana. (2019). *A reflection on the concept of security and its components in Islam*. Retrieved from: <https://hadana.ir/%D8%AA%D8%A3%D9%85%D9%84%DB%8C-%D8%AF%D8%B1-%D9%85%D9%81%D9%87%D9%88%D9%85-%D8%A7%D9%85%D9%86%DB%8C%D8%AA-%D9%88-%D9%85%D8%A4%D9%84%D9%81%D9%87%D9%87%D9%80%8C%D9%87%D8%A7%DB%8C-%D8%A2%D9%86-%D8%AF%D8%B1/> [In Persian]
- Javadi Amoli, A. (1999). *Tafsīr-i tasnīm* [Tasnīm Exegesis]. (Vols. 1, 6). Qom: Esra. [In Persian]
- Javadi Amoli, A. (2002). *Tasnīm: Tafsīr-i Qur'ān-i karīm* [Tasnīm: Exegesis of the Holy Quran]. (Vol. 4). Qom: Esra Publishing Center. [In Persian]
- Javadi Amoli, A. (2003). *Resurrection in the Quran*. (Vol. 4). A. Zamani Qomsheei (Ed.). Qom: Esra Publishing Center. [In Persian]
- Javadi Amoli, A. (2004a). *Religious studies*. M. R. Mostafapour (Ed.). (3rd ed.). Qom: Esra. [In Persian]
- Javadi Amoli, A. (2004b). *Guardianship of the jurist*. M. Mehrabi (Ed.). (4th ed.). Qom: Esra Institute. [In Persian]
- Javadi Amoli, A. (2004c). *The relationship between religion and the world*. A. R. Roghani Movaffagh (Ed.). (3rd ed.). Qom: Esra. [In Persian]
- Javadi Amoli, A. (2005a). *The true life of man in the Quran*. (Vol. 15, 2nd ed.). Qom: Esra. [In Persian]
- Javadi Amoli, A. (2005b). *The interpretation of man by man*. M. H. Elahizadeh (Ed.). Qom: Esra. [In Persian]
- Javadi Amoli, A. (2006a). *The messenger of guidance*. S. M. Sadeghi (Ed.). (Vol. 2). Qom: Esra. [In Persian]
- Javadi Amoli, A. (2006b). *Tafsīr-i tasnīm* [Tasnīm exegesis]. (Vol. 6). M. H. Elahizadeh (Ed.). Qom: Esra. [In Persian]
- Javadi Amoli, A. (2006c). *Right and duty in Islam*. (Vol. 10). M. Khalili (Ed.). Qom: Esra Institute. [In Persian]
- Javadi Amoli, A. (2007a). *The fountainhead of thought*. (Vols. 6, 4; 2nd ed.). Qom: Esra. [In Persian]
- Javadi Amoli, A. (2007b). *Sharia in the mirror of knowledge*. H. Parsania (Ed.). (5th ed.). Qom: Esra. [In Persian]
- Javadi Amoli, A. (2007c). *The station of reason in the geometry of religious knowledge*. A. Vā'ezī (Ed.). Qom: Esra. [In Persian]
- Javadi Amoli, A. (2007d). *Islam and the environment*. A. Rahimian (Compiler). Qom: Esra Institute. [In Persian]
- Javadi Amoli, A. (2007e). *Philosophy of human rights*. (5th ed.). S. A. Hosseini Zharfa (Ed.). Qom: Esra. [In Persian]
- Javadi Amoli, A. (2007f). *Tafsīr-i tasnīm* [Tasnīm exegesis]. (Vol. 12). M. H. Elahizadeh (Ed.). Qom: Esra. [In Persian]

- Javadi Amoli, A. (2008a). *The professor's kindness: The scholarly and practical conduct of Professor Javadi Amoli*. (4th ed.). Qom: Esra. [In Persian]
- Javadi Amoli, A. (2008b). *Humanity's expectation of religion*. M. R. Mostafapour (Ed.). (5th ed.). Qom: Esra. [In Persian]
- Javadi Amoli, A. (2008c). *Imam Mahdi (may Allah hasten his advent): The promised one*. (3rd ed.). Qom: Esra. [In Persian]
- Javadi Amoli, A. (2008d). *Society in the Quran*. M. Khalili (Ed.). Qom: Esra Publishing. [In Persian]
- Javadi Amoli, A. (2009a). *The etiquette of annihilation of the near ones (to God)*. M. Safaei (Ed.). (Vol. 3). Qom: Esra. [In Persian]
- Javadi Amoli, A. (2009b). *The breeze of thought*. (Vol. 3). S. M. Sadeghi (Ed.). Qom: Esra. [In Persian]
- Javadi Amoli, A. (2009b). *Society in the Quran*. M. Khalili (Ed.). Qom: Esra Publishing. [In Persian]
- Javadi Amoli, A. (2009c). *The breeze of thought*. (Vol. 3). S. M. Sadeghi (Ed.). Qom: Esra. [In Persian]
- Javadi Amoli, A. (2010a). *Tasnim: Tafsi'r-i Qur'an-i karim* [Tasnim: Exegesis of the Holy Quran]. (Vol. 20). Qom: Esra Publishing Center. [In Persian]
- Javadi Amoli, A. (2010b). *Islam and international relations*. Qom: Esra Publishing Center. [In Persian]
- Javadi Amoli, A. (2019). *Tafsi'r-i tasnim* [Tasnim exegesis]. (Vol. 10; 6th ed.). Qom: Esra. [In Persian]
- Javadi Amoli, A. (2020). *Tafsi'r-i tasnim* [Tasnim exegesis]. (Vol. 15; 7th ed.). Qom: Esra. [In Persian]
- Javadi Amoli, A. (2022). *Tafsi'r-i tasnim* [Tasnim exegesis]. (Vol. 7). Qom: Esra. [In Persian]
- Javadi Amoli, A. (n.d.). *Right and duty in Islam*. Qom: Esra. [In Persian]
- Javid, F. (2014). *Foundations of modern political thought*. Firoozmand (Trans.). Tehran: Agah. [In Persian]
- Khalili, R. (2015). Theoretical foundations of security in the Islamic Republic of Iran: Ontological, epistemological, and methodological developments. *Horizons of Security*, (26), pp. 25–50. [In Persian]
- Lakzaee, N. (2011). Security from the perspective of Ayatollah Javadi Amoli. *Esra*, no. 7. [In Persian]
- Lakzaee, N. (2012). Security implications of Ayatollah Javadi Amoli's anthropology. *Esra*, no. 9, pp. 13–45. [In Persian]
- Lakzaee, N. (2014). An examination of the ethical dimensions of international security from the perspective of 'Allameh Javadi Amoli. *Revelatory Ethics*, 3(1), pp. 5–35. [In Persian]
- Lakzaee, N. (2015a). Typology of security studies in Islamic sciences. *Strategic Studies*, no. 70, pp. 7–22. [In Persian]

- Lakzaee, N. (2015b). The transcendent security school with a view to Imam Khomeini's thought. *Ethics of Security*, no. 26, pp. 51–75. [In Persian]
- Majlisī, M. (n.d.). *Bihār al-anwār* [Oceans of lights]. (Vol. 81). Qom: Dār Ihyā' al-Turāth al-'Arabī. [In Arabic]
- Morgenthau, H. (2014). *Politics among nations: The struggle for power and peace*. M. Mohammadi (Trans.). Tehran: Amirkabir Publications. [In Persian]
- Nasri Ashrafi, J. (2020). *Encyclopedia of Tabarestan and Mazandaran*. (Vol. 3). Tehran: Ney Publishing. [In Persian]
- Nourmohammadi, M. (2015). Rethinking critical security theories. *Global Politics*, 4(1), pp. 135–155. [In Persian]
- Palmer, R. (2011). *The science of hermeneutics*. M. S. Hanaei Kashani (Trans.). Tehran: Hermes Publishing. [In Persian]
- Poostinchi, Z. (2013). Strategic norms and the process of organizing global security. *International Politics*, 2(1), pp. 65–94. [In Persian]
- Skinner, K. (2014). *Fundamentals of political science*. M. Majidi (Trans.). Tehran: Farhang-e Jāvid. [In Persian]
- Skinner, Q. (2002). *Visions of politics: Regarding method* (Vol. 1). Cambridge University Press.
- Thies, B., et al. (2004). *Theories of international relations*. A. R. Tayyeb (Trans.). Tehran: Qumes. [In Persian]
- Vosoughi, S., & Sheykhoun, A. (2012). The perspective of international relations theories on information transformation and its impact on the concept of security. *Political and International Approaches*, no. 30. [In Persian]
- Waltz, K. (2013). *Theory of international politics*. A. R. Tayyeb (Trans.). Tehran: Qumes Publishing. [In Persian]
- Waltz, K. N. (1979). *Theory of international politics*. Addison-Wesley.
- Yazdanpanah Lamuki, T. (2008). *History of ancient Mazandaran*. (Vol. 3). Tehran: Cheshmeh Publishing. [In Persian]